

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra soukromoprávních disciplín

Zánik manželství a problematika vyživovací povinnosti

Bakalářská práce

Termination of marriage and the problematic of maintenance obligation

VEDOUCÍ PRÁCE

JUDr. Miroslav Duda

AUTOR PRÁCE

David Pekárek

PRAHA 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 20. 8. 2022

David PEKÁREK

ANOTACE

Bakalářská práce se zaměřuje na právní úpravu zániku manželství s akcentem na problematiku výživného. Vychází ze stručného exkurzu do historického vývoje právní úpravy zániku manželství na území československého státu a těžiště práce je v rozboru současné právní úpravy předestřených otázek zániku manželství a výživného. Práce je doplněna příklady z praxe rozvodového advokáta a soudního exekutora a úvahami de lege lata a de lege ferenda.

KLÍČOVÁ SLOVA

manželství * rozvod * vyživovací povinnost * náhradní výživné * nezletilý * zánik manželství * občanský zákoník * exekuce

ANNOTATION

The bachelor's thesis focuses on the legal regulation of the dissolution of marriage with an emphasis on the issue of maintenance. It is based on a brief excursion into the historical development of the legal regulation of the dissolution of marriage in the territory of the Czechoslovak state and the focus of the thesis is on the analysis of the current legal regulation of the issues of dissolution of marriage and maintenance. The thesis is complemented by examples from the practice of divorce lawyer and bailiff and reflections de lege lata and de lege ferenda.

KEYWORDS

marriage * divorce * maintenance obligation * substitute maintenance * minor * dissolution of marriage * Civil Code * enforcement

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Manželství	10
2.1. Manželství – definice.....	10
2.2. Historie a vývoj právní úpravy rodinného práva na českém území	11
2.3. Způsobilost uzavřít manželství.....	14
2.4. Manželství zdánlivé a manželství neplatné	15
2.5. Vznik manželství	17
2.6. Právní následky uzavření manželství.....	18
2.7. Práva a povinnosti osobní.....	19
2.8. Práva a povinnosti majetková	19
2.9. Společné jmění manželů.....	21
3. Zánik manželství	24
3.1. Manželství ukončené úmrtím	25
3.2. Manželství ukončené prohlášením za mrtvého	26
3.2.1. Prohlášení člověka za nezvěstného	27
3.3. Manželství ukončené změnou pohlaví jednoho z manželů	29
3.4. Manželství ukončené prohlášením manželství za neplatné	31
3.5. Manželství ukončené rozvodem.....	31
3.6. Tvrdostní klauzule – dvě překážky rozvodu manželství	33
3.7. Takzvaný rozvod sporný	35
3.8. Takzvaný rozvod nesporný	38
3.9. Procesní úprava řízení o rozvodu manželství	42
4. Následky zániku manželství právní a faktické.....	44

4.1. Status.....	45
4.2. Příjmení rozvedeného manžela	45
4.3. Majetkové povinnosti a práva při zániku manželství	46
4.4. Bydlení po zániku manželství.....	47
5. Vyživovací povinnost.....	51
5.1. Definice výživného	51
5.2. Charakteristika vyživovací povinnosti	51
5.3. Druhy vyživovací povinnosti.....	52
5.3.1. Výživné mezi manželi.....	52
5.3.2. Výživné rozvedeného manžela.....	53
5.3.3. Výživné v případě zániku manželství smrtí manžela	55
5.3.4. Výživné mezi předky a potomky	56
5.3.5. Výživné a náklady neprovdané matky	56
5.4. Vymahatelnost výživného	56
5.4.1. Výkon rozhodnutí soudem.....	58
5.4.2. Exekuční řízení.....	58
5.5. Náhradní výživné	60
6. Příklady z praxe – příběhy, které se opravdu staly	60
7. Úvahy de lege lata.....	65
8. Úvahy de lege ferenda	67
9. Závěr.....	68
10. Zdroje	70
10.1. Použité publikace	70
10.2. Články	71
10.3. Právní předpisy	71

10.4. Judikatura	72
10.5. Internetové zdroje	73

1. Úvod

Motto: *Hlavní příčinou rozvodů je manželství.*

Oženit se proto, že ji milujeme – to je omluva, nikoli důvod.

Marcel Achard

Ve své bakalářské práci se zaměřuji na téma Zánik manželství a problematiku vyživovací povinnosti. Toto téma považuji za velice aktuální a rezonující současnou společností. Rozvodovost v posledních letech stoupla tak, že téměř každé druhé¹ manželství končí rozvodem a počet rozvodů se v posledních padesáti letech téměř ztrojnásobil².

V souvislosti s rozpadem manželství přirozeně vzniká potřeba vyřešit problémy a otázky, které se v souvislosti s rozvodem manželů, respektive rozchodem rodičů, narodily-li se z manželství děti, nově objevily. Rozcházející se bezdětní manželé si musejí minimálně vypořádat společné jmění manželů, pokud toto v souvislosti s jejich manželstvím vzniklo, a dohodnout se o bydlení po rozvodu jejich manželství a případně také o výživném pro rozvedeného manžela.

Pokud se ale rozvádějí manželé, z jejichž manželství se narodily děti, které jsou v době rozchodu manželů nezletilé, stává se problematika ukončení manželství značně složitější o úpravu poměrů nezletilých dětí, svěřením dětí do péče, úpravu výživného a styku dětí s rodiči.

¹ Sňatky a rozvody ČSÚ [online]. c2020 [citováno 28.01.2022]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&ds=ds203&skupId=546&katalog=30845&pvo=DEM05&str=v94>.

² Obrat v rozvodech ČSÚ [online]. c2013 [citováno 28.01.2022]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/0b00225862>.

Rozvod ale není jedinou příčinou zániku manželství, a proto se chci ve své práci zabývat i ostatními způsoby zániku manželství.

Zajímavý by byl jistě i exkurz do této problematiky vzhledem ke stále častěji se ozývajícím stejnopohlavním párům, které stále razantněji vyjadřují svou potřebu uzavírat manželství (registrované partnerství považují za nevyhovující institut), a toto téma je ve společenském prostoru diskutováno stále častěji. Považuji tento jev za předzvěst budoucího vývoje práva tímto směrem, a aniž se bych k snahám stejnopohlavních párů o legalizaci institutu manželství i pro osoby téhož pohlaví osobně přikláněl a s jejich snahami souzněl, tuším, že brzy budeme nuceni řešit tuto otázku i legislativně.

Svou práci jsem rozdělil do pěti základních kapitol, ve kterých se zabývám institutem manželství, jeho vznikem, jeho zánikem, následky zániku manželství, vyživovací povinností a na závěr uvedu příklady z praxe a úvahy de lege lata a de lege ferenda.

V závěru práce nabízím stručné shrnutí a na samém konci práce také seznam zdrojů, ze kterých jsem čerpal.

Tato práce by měla sloužit všem, kteří se chtějí o problematice spojené se zánikem manželství s důrazem na výživné, dozvědět více, na jednom místě, přehledně a srozumitelně i pro právní laiky. Právní úprava týkající se otázek rozvodu manželství je totiž obsažena současně v občanském zákoníku, občanském soudním řádu, zákoně o zvláštních řízeních soudních, zákoně o náhradním výživném a exekučním řádu, což může pro právního laika znamenat, že si všechny potřebné informace nemusí být schopni vyhledat a dát do správných souvislostí. To všechno může nakonec zapříčinit vyvození nesprávných právních závěrů.

Věřím, že se mi podařilo vytvořit přehledného průvodce platnou právní úpravou vzniku a zániku manželství a otázek, které je třeba v souvislosti se zánikem manželství ošetřit.

2. Manželství

2.1. Manželství – definice

Ottův slovník naučný definuje manželství takto: „Manželství jest spojení muže a ženy odpovídající právu. Výměr tento předpokládá, že právní řád, ať duchovní, ať světský, upravil poměr mezi mužem a ženou, že z přirozeného lidského poměru životního stal se poměr právní.“³

Zákon č. 94/1963 Sb. Zákon o rodině, definoval manželství v § 1 takto:

§ 1

(1) Manželství je trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem.

(2) Hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí.

Zákon č. 89/2012 Sb. na manželství pohlíží velice podobně a upravuje jeho definici v ustanovení § 655.

§ 655

Manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.

Z výše uvedených definic a zákonných ustanovení vyplývá, že manželství je institutem, sloužícím společenské objednávce, aby dva lidé opačného pohlaví založili rodinu, zplodili potomstvo, řádně je vychovali a aby si přitom vzájemně pomáhali a podporovali se. V této souvislosti můžeme polemizovat s požadavkem

³ Sdružení pro Ottův slovník naučný. Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. 16. díl Líh – Media. fotoreprint. Praha: Paseka, 1999, str. 795.

homosexuální menšiny na dostupnost institutu manželství i pro stejnopohlavní páry. Pokud by současně platná zákonná definice nebyla případně v budoucnosti modifikována, nemůže manželství stejnopohlavního páru splnit to vůbec nejdůležitější poslání manželství a tím je založení rodiny a řádná výchova potomků. V tomto ohledu plní manželství zcela nenahraditelnou funkci v naší společnosti.

Institut manželství má samozřejmě i jinou funkci, než je samotné založení rodiny a řádná výchova potomstva. To si jistě uvědomil i zákonodárce a právní definici manželství rozšířil v novém občanském zákoníku o ustanovení, že hlavním účelem manželství je kromě založení rodiny a řádné výchovy dětí také vzájemná podpora a pomoc manželů.

2.2. Historie a vývoj právní úpravy rodinného práva na českém území
Historicky – a mám na mysli moderní dějiny devatenáctým stoletím počínaje – můžeme právní úpravu rodinných věcí sledovat v těchto právních předpisech.

a) Všeobecný zákoník občanský

První úpravou rodinného práva na našem území byl Všeobecný zákoník občanský pro dědičné země Rakouské monarchie, který vešel v platnost v roce 1811 a vyhlášen byl 1. června 1811 patentem císaře Františka I. č. 946 Sb. z. s. s platností pro všechny země rakouského císařství, vyjímaje země Koruny uherské. Tento zákoník upravoval jen křesťanské sňatky, jelikož žádné jiné nebyly přípustné. Do roku 1918 platil jen na území Čech, protože slovenské území se stále řídilo uherským zvykovým právem.

Tehdy bylo možné manželství ukončit jen dvěma způsoby, tím prvním je tzv. rozvod od stolu a lože a druhým byla rozluka.

Rozvod od stolu a lože byl krajním případem ukončení manželství a nastal jen v případě, kdy se ani po třech intervencích ze strany církve nepodařilo manželský svazek zachránit. Velkou nevýhodou rozvodu od stolu a lože byla v tom, že

v křesťanské společnosti byli oba bývalí manželé rozvodem stigmatizováni a následně sociálně vyloučeni ze života v dané obci.

Druhou možností ukončení manželství byla rozluka, která přicházela v úvahu jen z výslovně stanovených důvodů. Ty byly v mnohém podobné těm důvodům a příčinám rozvratu manželství, které jsou aktuální dosud, a které obecně patří mezi nejčastější příčiny rozpadu manželství i dnes. Patřilo mezi ně např.

- dopustil-li se manžel cizoložství
- právoplatné odsouzení manžela do žaláře na nejméně tři roky anebo pro trestný čin spáchaný z pohnutek anebo za okolností svědčících o zvrhlé povaze
- vedl-li manžel zhýralý život
- snažil-li se druhý manžel o manželův život nebo zdraví
- nakládal-li jím vícekrát zle, fyzicky ubližoval nebo na cti opakovaně urážel
- pro duševní chorobu, která trvala alespoň tři roky, pro vrozenou nebo získanou těžkou duševní vadu (těžká hysterie, pijáctví, nadužívání nervových jedů), která trvala alespoň dva roky anebo pro padoucí nemoc (epilepsii) která trvala alespoň rok s nejméně šesti záchvaty v jednom roce nebo byla v kombinaci s jinou duševní nemocí
- pro nepřekonatelný odpor – šlo jen tehdy, pokud se k podané žalobě přidal i druhý manžel, který nebyl převážně vinen.
- nastal-li hluboký rozvrat manželství a nelze požadovat, aby spolu v manželství nadále setrvali

b) Zákon o právu rodinném

Druhou právní úpravou byl Zákon číslo 265/1949 Sb. O právu rodinném, který přinesl pojetí práva rodinného, jako samostatného právního odvětví. Přijat byl v období takzvané „právníkové dvouletky“, v jehož rámci došlo k přepracování a kodifikaci celého právního řádu na území Československa. Tento zákon se na občanský zákoník neodkazoval a upravoval výhradně jen manželské a rodinné věci – vztahy mezi rodiči a dětmi, majetková práva a práva a povinnosti v rodině. Zavedl obligatorní občanský sňatek, který se stal výlučným až do roku 1992, kdy byl zákonem č. 234/1992 Sb. znovu zaveden i sňatek církevní.

V preambuli tohoto zákona je uvedeno, že (cit.) „Národní shromáždění republiky Československé se usneslo na tomto zákoně:

aby byly dány předpoklady pro vytvoření manželství jako dobrovolného a trvalého životního společenství muže a ženy, založeného zákonným způsobem, které jako základ rodiny bude sloužit zájmům všech jejích členů i prospěchu společnosti v souladu s jejím pokrokovým vývojem, aby byly uvedeny v život zásady ústavy o stejném postavení mužů i žen a o právech dětí bez rozdílu původu a aby byla zajištěna ochrana manželství a rodiny tak, aby rodina byla zdravou základnou vývoje národa.“⁴

c) Zákon o rodině

Třetí úprava přišla v roce 1963, zákonem číslo 94/1963 Sb. – zákon o rodině. Největší změnou oproti předchozím právním úpravám bylo, že manželské majetkové právo bylo vyňato z práva rodinného a pod názvem bezpodílové spoluvlastnictví manželů bylo začleněno do občanského práva. V případě rozvodu manželství soud nadále zkoumal důvody rozvratu manželství, ovšem už nevynášel formální výrok o vině.

⁴ Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném v posledním znění

d) Novela Zákona o rodině

Zákonem číslo 91/1998 Sb. byl novelizován zákon o rodině, čímž byla přidána možnost rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu, zároveň bylo bezpodílové spoluvlastnictví manželů přeměněno na společné jmění manželů.

e) Nový občanský zákoník

Čtvrtá a zatím poslední významná úprava proběhla v roce 2012, kdy s účinností od 1. ledna 2014 začal platit zákon číslo 89/2012 Sb. – občanský zákoník, jenž nahradil zákon číslo 94/1963 Sb. který platil téměř 50 let.

Zákon 89/2012 Sb., tzv. Nový občanský zákoník (NOZ) upravuje problematiku manželství v ustanoveních §§ 655–770 a zániku manželství a problematiku vyživovací povinnosti v ustanoveních §§ 754–770 respektive v ustanoveních §§ 910–923.

Hmotněprávní úpravu rodinného práva tedy nalzáme, v již výše zmíněném Novém občanském zákoníku, do kterého se rodinné právo tzv. „vrátilo“ po rekodifikaci soukromého práva. Procesně se rodinné právo řídí jednak občanským soudním řádem (zák. č. 99/1963 Sb. ve znění pozdějších předpisu), a speciální úpravu nacházíme také v zákoně číslo 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

2.3. Způsobilost uzavřít manželství

K způsobilosti uzavřít manželství jako takové se občanský zákoník vyjadřuje jen velmi krátce a v pozitivním vymezení ji definuje takto „Manželství může uzavřít každý, pokud mu v tom nebrání zákonná překážka“.⁵ Zákonné překážky jsou v zákoně vymezeny negativně a zákon je definuje následovně⁶:

⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v posledním znění, § 671

⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v posledním znění, § 672 - § 676

- *„Manželství nemůže uzavřít nezletilý, který není plně svéprávný. Soud může ve výjimečných případech povolit uzavření manželství nezletilému, který není plně svéprávný a dovršil šestnácti let věku, jsou-li pro to důležité důvody.*
- *Manželství nemůže uzavřít osoba, jejíž svéprávnost byla v této oblasti omezena. To neplatí, pokud bylo manželství uzavřeno v době, kdy se o posouzení svéprávnosti stále rozhoduje v řízení.⁷*
- *Manželství nemůže uzavřít osoba, která již dříve uzavřela manželství, ani osoba, která již dříve vstoupila do registrovaného partnerství nebo jiného obdobného svazku uzavřeného v zahraničí, a toto manželství, registrované partnerství nebo jiný obdobný svazek uzavřený v zahraničí trvá.*
- *Manželství nemůže být uzavřeno mezi předky a potomky, ani mezi sourozenci; totéž platí o osobách, jejichž příbuzenství vzniklo osvojením.*
- *Manželství nemůže být uzavřeno mezi poručníkem a poručencem, mezi dítětem a osobou, do jejíž péče bylo dítě svěřeno, nebo pěstounem a svěřeným dítětem.“*

2.4. Manželství zdánlivé a manželství neplatné

A) Manželství zdánlivé

Manželství zdánlivé se odlišuje od manželství neplatného tak, že zdánlivé manželství vůbec nevzniklo ani vzniknout nemohlo, oproti tomu neplatné manželství je takové, které vzniklo a bylo platné, ale o jeho neplatnosti později rozhodl soud, který jej zrušil od samotného počátku (ex tunc).

⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23.08.2016, spisová značka Pl. ÚS 16/15 #1

Manželství zdánlivé nemůže ze své podstaty vyvolat žádné právní následky, to znamená, že o jeho existenci soud ani nemusí rozhodovat. Pokud i tak soud ve věci rozhoduje, může se tak dít i bez návrhu, tudíž ani nemusí dojít ke sporu mezi účastníky o to, zda manželství existuje nebo neexistuje. Rozhodnutí soudu má pouze deklaratorní charakter, a tudíž nevyvolává žádné právní následky. Zároveň z toho vyplývá, že u zdánlivého manželství ani nelze zhojit vadu právního jednání. Toto jednání se nazývá konvalidací.

Občanský zákoník definuje v § 677, odst. 1) podmínky pro zdánlivé manželství jako absenci náležitostí, na nichž je nutno bezvýhradně trvat, a které musely při projevu vůle o vstupu do manželství nebo se sňatečném obřadu absentovat alespoň u jedné z osob, které hodlaly uzavřít manželství⁸.

B) Manželství neplatné

Pokud manželství vzniklo navzdory tomu, že jeho vzniku bránila zákonná překážka, může být takto vzniklé manželství prohlášeno neplatným. Takovou zákonnou překážkou může být např. jiné, stále ještě trvajícím manželství, nebo registrované partnerství, omyl v povaze a závažnosti právního jednání vstupu do manželství, omyl v totožnosti manžela, manželství mezi předkem a potomkem, sourozenci nebo příbuznými v důsledku osvojení.⁹ Takto vzniklé manželství je platné až do doby, než soud rozhodne rozsudkem o opaku. Soud může ve věci rozhodnout na návrh každého, kdo na věci osvědčí právní zájem, ledaže by manželství bránila překážka omezené svéprávnosti.

Neplatnost manželství tedy nastává až po nabytí právní moci rozsudku o tom, že manželství se prohlašuje za neplatné. Soud může ve věci rozhodnout i bez návrhu v případech závažných překážek platnosti manželství, jako jsou příbuznost mezi manželi.

⁸ Zákon č.89/2012 Sb., občanský zákoník, v posledním znění, § 677

⁹ Zákon č.89/2012 Sb., občanský zákoník, v posledním znění, § 685

Manželství nelze prohlásit za neplatné i v situacích, kdy již zaniklo, nebo pokud došlo k nápravě ještě před začátkem soudního řízení.

Současně nelze prohlásit manželství za neplatné, pokud bylo uzavřeno nezletilým starším šestnácti let, který neměl souhlas soudu nebo člověkem, který byl v době uzavření manželství omezen na své svéprávnosti, a současně bylo v tomto svazku počato dítě, které se narodilo živé.

Pokud soud prohlásí manželství za neplatné, musí se vypořádávat majetkové poměry obou manželů a jejich práva a povinnosti vůči společným dětem. Pro již narozené dítě lze určit otcovství pomocí právní domněnky popsané v § 776 občanského zákoníku¹⁰. Na vypořádání vzájemných majetkových poměrů se mohou manželé i dohodnout. Aby mohly strany postupovat podle své dohody, musí být dohoda nejdříve schválená soudem. Za okolností, že manželství bylo prohlášeno za neplatné z důvodu, že byl projev vůle jednoho z manželů učiněn v důsledku omylu, ať už z povahy sňatečného právního jednání nebo z omylu v totožnosti jednoho z manželů, soud musí vzít v potaz, kdo jednal v dobré víře¹¹.

2.5. Vznik manželství

Manželství vzniká jen způsobem stanoveným zákonem, a podmínky jeho vzniku občanský zákoník v paragrafech 656 až 671.

Muž a žena, kteří chtějí vstoupit do manželství, tak musejí učinit svobodným a úplným souhlasným volným projevem (projevem vůle). Sňatečný obřad je veřejným obřadem, musí se konat za účasti minimálně dvou svědků, kteří svým podpisem stvrdí, že byli přítomni souhlasného projevu vůle snoubenců, kteří uzavřeli manželství. Sňatek je uzavírán buď před orgánem veřejné moci na místě k tomu určeném orgánem veřejné moci (potom se jedná o občanský sňatek), nebo

¹⁰ SVOBODA, Karel. Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR). ISBN 9788074785122. str. 33

¹¹ Zákon č.89/2012 Sb., občanský zákoník, v posledním znění, § 680- 686.

před oprávněným orgánem církve nebo náboženské společnosti na místě k tomu určeném vnitřními předpisy oprávněné církve (potom se jedná o církevní sňatek).

Manželství uzavřené občanským sňatkem zakládá právní nulitu pro následné církevní sňatky. Po uzavření církevního sňatku již nelze uzavřít sňatek občanský. V praxi ale většinou dochází k tomu, že manželé uzavřou občanský sňatek a následně ještě podstoupí církevní obřad. Ten už ale nemá žádné právní následky a snoubenci ho většinou podstupují, aby vyhověli rodině.

Pokud je snoubenec (popř. snoubenci) v ohrožení života může sňatek provést oprávněný orgán na jakémkoliv místě např. v nemocnici. Mimo území České republiky, může být manželství uzavřené také před velitelem letadla zapsaného v leteckém rejstříku v České republice, velitelem námořního plavidla plujícího pod státní vlajkou České republiky, nebo před velitelem vojenské jednotky České republiky v zahraničí, to tehdy, pokud je alespoň jeden ze snoubenců občanem České republiky.

Manželství mohou snoubenci uzavřít i v cizině, potom se uzavírá před diplomatickou misí anebo před konzulárním úřadem České republiky.

Podle statistik ČSÚ počet sňatků dlouhodobě klesá, v roce 1950 bylo uzavřeno téměř 100 tisíc sňatků, oproti tomu v roce 1999 to bylo něco málo přes 50 tisíc a v roce 2020 už jen 45 tisíc. V období 70 let sňatky klesly téměř o polovinu¹².

2.6. Právní následky uzavření manželství

K základním právním následkům uzavření manželství patří vznik nových práv a povinností, které jsou se vznikem manželství spjata. Oba z manželů mají v manželství práva a povinnosti. Tato práva opět definuje a vyjmenovává

¹² Století statistiky [online]. c2020 [citováno 28.01.2022]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/snatky-a-rozvody>

občanský zákoník v paragrafech 687 až 753. Dají se rozdělit na práva a povinnosti osobní a práva a povinnosti majetková.

2.7. Práva a povinnosti osobní

Občanský zákoník zakotvil v ustanovení § 687 odst. 2) povinnost manželů mít se vzájemně v úctě, žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svou důstojnost, podporovat se, udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti. Podle mého názoru se jedná o povinnosti iluzorní povahy, které jsou současně právně nevynutitelné a jejich nedodržování není právním řádem jakkoli sankcionováno. Ačkoliv je věrnost jednou ze základních povinností lze dovést, že i právem druhého z manželů, patří nevěra k jedné z nejčastějších příčin rozvratu manželského soužití.

Manžel má dále podle ustanovení občanského zákoníku, § 688, právo na informace o příjmech a stavu jmění druhého z manželů, jakož i na informace o stávajících i uvažovaných pracovních, studijních, či jiných obdobných činnostech. „Manžel je povinen při výběru svých pracovních, studijních a podobných činností brát zřetel na zájem rodiny, druhého manžela a nezletilého dítěte, které nenabylo plné svéprávnosti a které žije spolu s manžely v rodinné domácnosti, a popřípadě dalších členů rodiny.“¹³

2.8. Práva a povinnosti majetková

„Hlavní majetková povinnost manžela je uspokojovat potřeby své rodiny, přispívat na potřeby života rodiny a potřeby rodinné domácnosti podle svých osobních a majetkových poměrů, schopností a možností tak, aby životní úroveň obou manželů a ostatních členů rodiny byla zásadně srovnatelná. Poskytování majetkových plnění má stejný význam jako osobní péče o rodinu a její členy.“¹⁴

¹³ Zákon č.89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 687- 689

¹⁴ Zákon č.89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 690

Každý z manželů tak nemusí k uspokojování potřeb rodiny přispívat stejnou nebo obdobnou finanční částkou svého příjmu, např. žena v domácnosti plní tuto svou povinnost i tím, že se stará o teplo rodinného krbu, svou osobní péčí o členy rodiny. Pokud nemají manželé rodinnou domácnost, nese každý z nich náklady své domácnosti sám, ovšem stále mají povinnost se vzájemně (finančně) podporovat. Pokud k tomuto stavu došlo odchodem jednoho z manželů bez důvodu hodného zvláštního zřetele, a s druhým manželem žije dítě, na které má vyživovací povinnost, tak má stále povinnost přispívat i na rodinnou domácnost.

Manželé mají zároveň jeden vůči druhému vyživovací povinnost v rozsahu, který oběma zajistí stejnou hmotnou i kulturní úroveň. Výjimka z povinnosti obou manželů zajistit si vzájemně stejnou životní i kulturní úroveň může být uplatněna v situaci, kdy jeden z manželů porušil dobré mravy, jak je například řešeno v Nálezu Ústavního soudu České republiky sp. zn. II. ÚS 606/04, ze dne 15. 09. 2005,¹⁵ nebo v Usnesení Ústavního soudu České republiky sp. zn. II. ÚS 249/97, ze dne 26. 02. 1997¹⁶ s odůvodněním, že stěžovatelův požadavek je v rozporu s dobrými mravy. Totéž zdůraznil ve svém rozhodnutí č. j. 9 C 147/2017-249, ze dne 5. 11. 2018 i Okresní soud v Litoměřicích¹⁷ zamítl žalobu o výživné manžela ve výši 30 000 Kč měsíčně, jež stěžovatel pro sebe požadoval na vedlejší účastnici. Dále rozhodl, že stěžovatel je povinen zaplatit vedlejší účastnici náhradu nákladů řízení ve výši 133 100 Kč. Okresní soud dospěl k závěru, že stěžovatelův požadavek na výživné je v rozporu s dobrými mravy. Dle okresního soudu stěžovatel vůči vedlejší účastnici vystupoval hrubě a verbálně na ni útočil, čímž ji přiměl k odchodu ze společné domácnosti. Na jednu stranu nebyl dle soudu stěžovatel spokojen s tím, že se vedlejší účastnice věnovala intenzivně své notářské praxi, v čemž spatřoval dle své výpovědi honbu za penězi, na druhou stranu se takto získaných prostředků po vedlejší účastnici domáhal žalobou o

¹⁵ Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. II. ÚS 606/04, ze dne 15. 09. 2005

¹⁶ Usnesení Ústavního soudu České republiky sp. zn. II. ÚS 249/97, ze dne 26. 02. 1997

¹⁷ Rozsudek Okresního soudu v Litoměřicích č. j. 9 C 147/2017-249, ze dne 5. 11. 2018

výživné. Jednání stěžovatele vyhodnotil okresní soud jako amorální, jež se neslučuje s obvyklým chováním jednoho manžela vůči druhému.

Vyživovací povinnost mezi manželi předchází vyživovací povinnosti dítěte i rodičů.

2.9. Společné jmění manželů

Při uzavření manželství nevznikají jen práva a povinnosti mezi manželi, ale obvykle dochází i ke vzniku institutu Společného Jmění Manželů (SJM). Dříve se tento institut označoval jako bezpodílové spoluvlastnictví manželů (BSM). Vznik společné jmění manželů ale není automatickým právním následkem uzavření manželství, zákon dává snoubencům i jiné možnosti, jak se svým majetkem naložit. Snoubenci, i manželé si mohou smluvně ujednat manželský majetkový režim odlišný od zákonného režimu, přičemž smlouva o tom vyžaduje formu veřejné listiny. Úprava Společného Jmění Manželů patří pod manželské majetkové právo a je upravena v občanském zákoníku v ustanovení §§ 708 až 742.

Z povahy slova jmění je patrné, že součástí Společného Jmění Manželů jsou nejen majetky, které nabyl jeden z manželů, nebo oba společně během trvání manželství (kromě zákonem stanovených výjimek), ale i závazky, které jednomu z manželů, nebo oběma manželům během trvání manželství společně vznikly.

V odůvodněných případech omezí současná právní úprava i výhradní vlastnické právo jednoho z manželů v zájmu druhého manžela nebo rodiny, jak tomu zákonodárce učinil například v ustanovení § 747 Občanského zákoníku. Tento případ řešil ve svém rozsudku č. j. Cdo 3017/2019 ze dne 02. 06. 2020 i Nejvyšší soud České republiky¹⁸, když konstatoval, že *„tím, že bez souhlasu druhého manžela zcizí dům nebo byt, ve kterém se nachází rodinná domácnost manželů*

¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č. j. Cdo 3017/2019 ze dne 02. 06. 2020

nebo rodiny, nebo k domu, jeho části nebo k celému bytu zřídí právo, jehož výkon je neslučitelný s bydlením manželů nebo rodiny, může se druhý manžel za podmínek uvedených v tomto ustanovení dovolat neplatnosti takového právního jednání (§ 747 odst. 2 o. z.). Jde o případ tzv. relativní neplatnosti právního jednání“.

Dalším znakem institutu Společného Jmění Manželů je, že vzniká jen mezi manželi a vzniká nejdříve okamžikem uzavření manželství a zaniká nejpozději se zánikem manželství. Zákon dokonce umožňuje situaci, kdy ke vzniku Společného Jmění Manželů prakticky ani nedojde. Je to situace, kdy si snoubenci vznik Společného Jmění Manželů smluvně vyhradí až ke dni zániku manželství, čímž v podstatě jeho vznik odloží a naprosto minimalizují.

Společné jmění manželů může existovat ve třech různých režimech, a to v režimu zákonném, smluveném nebo založeném rozhodnutím soudu.

Režim zákonný je ten, který platí automaticky na základě Občanského Zákoníku vždy, když nedojde k nějaké smluvní úpravě takového vztahu, nebo pokud nedojde k takové úpravě rozhodnutím soudu. Občanský Zákoník stanovuje obsah společného jmění manželů jako všechno (majetek i závazky), čeho nabyl jeden z manželů nebo čeho nabyli oba manželé společně za trvání manželství kromě věcí osobní potřeby jednoho z manželů. Dále je ze Společného Jmění Manželů vyňato vše, co nabyl jen jeden z manželů darem, dědictvím, odkazem, jako náhradu za nemajetkovou újmu na svých právech, právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví a náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku. Ovšem jakýkoliv zisk z těchto statků už je opět součástí Společného Jmění Manželů. Pojem věci sloužící osobní potřebě jednoho z manželů je upřesněn Usnesením Nejvyššího soudu České republiky, č.j. 22 Cdo 2637/2014, ze dne 27. 5. 2015 ¹⁹ takto: „*Věcmi sloužícími osobní potřebě mohou*

¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, č.j. 22 Cdo 2637/2014, ze dne 27. 5. 2015

být jen věci, které jsou schopny sloužit osobní potřebě a tomuto účelu také skutečně slouží, a to výlučně jednomu z manželů.“ Z toho můžeme vyvodit, že věc slouží výhradně osobní potřebě jednoho z manželů tak musí sloužit nejen objektivně, ale i fakticky

Smluvený režim podle toho, kdo ho uzavřel, rozlišujeme na uzavřený manželi a uzavřený snoubenci.

Snoubenci ujednávají o manželském majetkovém režimu před vznikem manželství. Manželé v době trvání manželství upravují svá budoucí práva a povinnosti týkající se již existujícího Společného Jmění Manželů a k případným smluveným zpětným účinkům se nepřihlíží.

Smlouvy o manželském majetkovém režimu musejí mít formu veřejné listiny (notářského zápisu) a k tomu, aby měly právní účinky vůči třetím osobám, musejí být evidovány v centrální evidenci manželských smluv. Pokud spolu chtějí vstoupit do manželství například dva snoubenci, z nichž jeden je ještě před vznikem manželství ve špatné životní situaci, a už má na svou osobu nějaké exekuce, mohou pomocí uzavření takové smlouvy oddělit své jmění ještě před vznikem manželství a tím zabránit exekuci na majetek druhého manžela. Toto se samozřejmě nemůže líbit věřitelům, kteří tím přijdou o nový zdroj zaplacení pohledávky. Proto se problematikou exekucí na majetek manželů a právem věřitele, aby takovou smlouvou budoucích manželů nebyla dotčena práva třetích osob, zabývaly soudy opakovaně, Obvodní soud pro Prahu 4 ve svém Usnesení č. j. 68 EXE 909/2017-403, ze dne 29. 8. 2019, konstatoval, že *„vymáhání předmětného dluhu na manželce povinného je za daných okolností v rozporu s dobrými mravy, s institutem manželství i se zásadou pacta sunt servanda. Jmenovaná se na vzniku vymáhaného dluhu nijak nepodílela a je nemorální, aby pouhým uzavřením manželství byla podrobena exekuci „za povinného““*²⁰. Ústavní

²⁰ Usnesení Obvodní soud pro Prahu 4 č. j. 68 EXE 909/2017-403, ze dne 29. 8. 2019,

soud, který ve svém nálezu č.j. I. ÚS 1587/17 #1, ze dne 24. 04. 2019 ²¹ konstatoval, že „Nepřihlédnutí ke smlouvě budoucích manželů o založení režimu oddělených jmění ke dni vzniku manželství v případě, kdy dlužníkem věřitele je pouze jeden z budoucích manželů, a nezastavení exekuce nařízené na výlučný majetek manželky po uzavření manželství se zdůvodněním, že smlouvou budoucích manželů nesmí být dotčena práva třetích osob, ve svém důsledku představují porušení práva manželky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a jejího práva vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.“

Režim Společného Jmění Manželů založený na rozhodnutí soudu se používá jen ze závažných důvodů a jen na návrh jednoho z manželů, lze jim společné jmění zúžit nebo úplně zrušit. Za závažné důvody se považuje vždy skutečnost, že manželův věřitel požaduje zajištění své pohledávky v rozsahu přesahujícím hodnotu toho, co náleží výhradně tomuto manželu, že manžela lze považovat za marnotratného, jakož i to, že manžel soustavně nebo opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika. Jako závažný důvod může být shledáno také to, že manžel začal podnikat nebo že se stal neomezeně ručícím společníkem právnické osoby.²² Rozhodnutí soudu lze změnit buďto uzavřením smlouvy manželi nebo jiným rozhodnutím soudu.

3. ZÁNİK MANŽELSTVÍ

Manželství vzniká jen z důvodů a způsobem stanoveným zákonem. Podmínky definuje občanský zákoník v ustanovení §§ 754 až 770. K zániku manželství může dojít v důsledku některé objektivní právní události ex lege (smrtí, prohlášením za mrtvého, změnou pohlaví jednoho nebo obou manželů), nebo pravomocným

²¹ Nález Ústavního Soudu ČR I. ÚS 1587/17 #1, ze dne 24.04.2019

²² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v posledním znění, § 724

soudním rozhodnutím (rozvodem manželství, prohlášením manželství za neplatné).

3.1. Manželství ukončené úmrtím

Smrt jednoho z manželů je jediný způsob zániku manželství v našem právním řádu, který není vázán na lidskou vůli, nebo který nevyužívá samotnou domněnku smrti. Úmrtím jednoho z manželů zaniká manželství automaticky, ze statusové podstaty manželství. Důkazem smrti jednoho z manželů je v tomto případě podle ustanovení § 26 Občanského zákoníku (89/2012 Sb.) veřejná listina, která je zákonem stanoveným způsobem vystavena po prohlédnutí těla mrtvého.²³ Podle zákona č. 372/2011 Sb. O zdravotnických službách se prohlídka těla zemřelého provádí vždy, a provádí ji lékař, který provede zjištění smrti, příčiny smrti, a určí pravděpodobné datum a čas úmrtí. Lékař současně rozhodne, zda bude prováděna pitva, a tělo zemřelého označí.²⁴

Lékař provádějící prohlídku těla zemřelého, následně vyplní příslušné části Listu o prohlídce zemřelého. Na základě předloženého Listu o prohlídce zemřelého zapíše matrikář v souladu se zákonem č. 301/2000 Sb. (zákon o matrikách) rodné číslo do knihy úmrtí.²⁵ Provedení prohlídky těla zemřelého, pitvy a vystavení úmrtního listu mají jen deklaratorní charakter, právní následky úmrtí nastávají okamžikem smrti zemřelého, a proto je nutné určit co nejpřesněji datum a čas jeho úmrtí.

Úmrtí zemřelého se od této chvíle prokazuje Úmrtním listem, který mimo jiné obsahuje také identifikační údaje zemřelého, den a místo narození a úmrtí, rodné číslo, nebo předchozí trvalý pobyt zemřelého, údaje o manželovi nebo manželce zemřelého. Úmrtní list vydá podle ustanovení § 25 odst. 5) zákona číslo 301/2000

²³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v posledním znění, § 26

²⁴ Zákon č. 372/2011 Sb., Zákon č. 372/2011 Sb. O zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách) v posledním znění § 84

²⁵ Zákon č. 301/2000 Sb. Zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů v posledním znění § 21 odst. 2

Sb. příslušný matriční úřad osobě, která o to požádala a prokázala právní zájem, nebo která se zemřelým žila v době jeho smrti ve společné domácnosti, dále také osobě, která zemřelému vypravuje pohřeb.²⁶

Manželství zaniká úmrtím prvního z manželů, to je důležité, pokud oba manželé zemřou za stejných okolností, kdy manželé zemřeli rychle po sobě, ale ze stejného důvodu (výbuch, otrava plynem, nehoda auta, letadla nebo lodě a podobné). Zákon předjímá i situaci, kdy je nejasné, který z manželů zemřel jako první. V takové situaci je zde právní domněnka, že oba manželé zemřeli současně.²⁷

3.2. Manželství ukončené prohlášením za mrtvého

Existují situace, kdy je jeden z manželů nezvěstný, je zde domněnka, že již nežije, ale současně není možné zjistit jeho úmrtí jiným způsobem, například ohledáním těla. Pro takové případy lze využít institut prohlášení člověka za mrtvého, která nastoluje vyvratitelnou domněnku jeho smrti. I kdyby byla později domněnka smrti vyvrácena, k obnově manželství již nedochází. Hmotněprávní úprava je obsažena v ustanoveních § 26 odst. 2 a §§ 71-76 občanského zákoníku, procesní pravidla jsou dána ustanoveními §§ 54-58 Zákona o zvláštních řízeních soudních.

Dvě základní situace, kdy může dojít k prohlášení člověka za mrtvého, nastávají na základě nastalé domněnky, že někdo zemřel a na základě důkazu, že někdo zemřel. Za důkaz smrti se bere situace, kdy ačkoliv není možné provést prohlídku těla, tak je patrné (a okolnosti tomu nasvědčují), že člověk zemřel. Může se jednat o případ, kdy byl člověk při takové události, při které zemřeli všichni účastníci, a nelze identifikovat těla, např. teroristický útok, letecká havárie, nebo námořní katastrofa. Druhou možností je, že není možné tělo k prohlídce získat (člověk spadl ze skály, utopil se a unesl ho proud, ztratil se s lodí na moři). Soud může, a

²⁶ Zákon č. 301/2000 Sb. *Zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů* v posledním znění § 21 odst. 2

²⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 27

to i bez návrhu, prohlásit člověka za mrtvého.²⁸ Smrt člověka se prokazuje soudním rozhodnutím, ve kterém soud vyznačí i den smrti. Ten se většinou shoduje s datem a časem události, při které se předpokládá, že došlo k úmrtí.

Na návrh osoby, která na tom má právní zájem prohlásí soud za mrtvého i člověka, o němž lze důvodně předpokládat, že zemřel.²⁹ Jedná se o domněnku smrti, tu občanský zákoník upravuje v ustanovení § 71 odst. 1). I v takových případech zároveň určí v rozsudku i den smrti. Ten se většinou určuje velmi obtížně a velmi záleží na kvalitě práce orgánů činných v trestním řízení.

3.2.1. Prohlášení člověka za nezvěstného

Prohlášením člověka za nezvěstného nezaniká manželství, ale prohlášení manžela za nezvěstného může předcházet a výrazně ulehčit prohlášení manžela za mrtvého. V takovém případě zákon stanoví odlišné podmínky pro prohlášení za mrtvého pro člověka, který byl předtím prohlášen za nezvěstného³⁰, a jiné podmínky stanoví pro prohlášení za mrtvého pro osobu, která kumulativně svévolně opustila své bydliště, nedala o sobě žádnou zprávu a není o ní známo, kde se zdržuje.³¹

Zákon stanoví i příslušné lhůty, které musejí být pro prohlášení výše uvedených osob za mrtvé, splněny. Jestliže je někdo prohlášen za nezvěstného, může jej soud prohlásit za mrtvého nejdříve po uplynutí obecné pětileté lhůty, počítané od konce kalendářního roku, v němž byl jmenovaný prohlášen za nezvěstného. Pakliže prohlášení za nezvěstného návrhu na prohlášení za mrtvého nepředcházelo, je lhůta i podmínky pro prohlášení za mrtvého odlišná. Pokud jde o případ, kdy někdo svévolně opustil své bydliště, nedal o sobě žádnou zprávu a není o něm známo, kde se zdržuje, je lhůta, po kterou nelze manžela prohlásit za

²⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 26 odst. 2

²⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 71 odst. 1

³⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 72 a 73

³¹ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 74 odst. 1

mrtvého, stanovena na sedm let od konce roku, ve kterém se objevila poslední zpráva nebo důkaz o tom, že daný manžel stále žije. Pokud existují skutečné pochybnosti o tom, že člověk ještě stále žije, může soud po zralé úvaze, na návrh osoby, která na tom má právní zájem, prohlásit manžela za mrtvého.

Osoby, které byly prohlášeny za nezvěstné před dovršením osmnáctého roku věku a je zde zájem, aby byly prohlášeny za mrtvé, mohou být prohlášeny za mrtvé až po uplynutí pětadvacátého roku od roku jejich narození.³²

Pokud byl člověk prohlášen za nezvěstného na základě události, která ohrozila život většího množství lidí (přírodní katastrofy, hurikán, tsunami) může soud rozhodnout o tom, že jej prohlásí za mrtvého ve zkrácené tříleté lhůtě. Tato lhůta počíná běžet od konce roku, ve kterém se objevila poslední informace, z níž lze usuzovat, že byla dotyčná osoba v průběhu těchto událostí ještě naživu.³³

Manželství také zaniká dnem smrti, určeným soudním rozhodnutím.³⁴ Tato úprava je novinkou oproti předchozí právní úpravě v zákoně o rodině, která stanovila, že dnem smrti (dnem zániku manželství) byl den nabytí právní moci rozsudku o prohlášení za mrtvého. Dle mého názoru je nová úprava srozumitelnější a logičtější, neboť použití dne nabytí právní moci bez zjevného smyslu vytvářelo složitější a méně předvídatelné právní prostředí.

Byl-li člověk prohlášen za mrtvého, lze stále přinést důkaz, že zemřel dříve nebo později, anebo že je ještě naživu. Zjistí-li se, že je člověk prohlášený za mrtvého stále naživu, potom se k prohlášení za mrtvého nepřihlíží, a hledí se na něj jako by toto prohlášení nebylo nikdy učiněno. Manželství, nebo registrované partnerství, které v důsledku prohlášení jednoho z manželů nebo partnerů za mrtvého zaniklo, se však již znovu neobnovuje.³⁵

³² Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 74 odst. 2

³³ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 75

³⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 71

³⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 76 odst. 1

3.3. Manželství ukončené změnou pohlaví jednoho z manželů

Posledním zákonem předvídaným důvodem k zániku manželství v důsledku nějaké jiné objektivní právní události je zánik manželství v důsledku změny pohlaví jednoho z manželů. Pohlaví člověka je určeno ještě před jeho narozením a jedná se o soubor anatomických a hormonálních znaků, které člověk získá již v rané fázi svého vývoje. Český právní řád uznává jen pohlaví mužské a ženské. Pokud u osoby dojde ke změně pohlaví, jedná se o změnu faktickým stavem, takže právní následky této změny nastávají až v okamžiku, kdy proběhne změna pohlaví z hlediska lékařského, a dojde k úplnému ukončení léčby lékaři, odborníky. Právní následky tedy v žádném případě nenastávají okamžikem, kdy se tato osoba cítí být osobou opačného pohlaví.

Manželství tedy z důvodu změny pohlaví jednoho z manželů zaniká dnem uvedeným na potvrzení vydaném poskytovatelem zdravotních služeb o změně pohlaví.

Samotný postup při změně pohlaví je upraven zákonem č. 373/2011 Sb., O specifických zdravotních službách, v ustanoveních § 21 až § 23.

Podmínky pro změnu pohlaví upravuje také občanský zákoník v ustanovení § 29, kdy pro změnu pohlaví stanoví kumulativně podmínku provedení chirurgického zákroku, při současném znemožnění reprodukční funkce a přeměně pohlavních orgánů³⁶.

Zákon o specifických zdravotních službách stanoví jako podmínku pro chirurgickou změnu pohlaví dovršení 18ti let věku, ale již od 12 let je možné pacienta na změnu pohlaví připravovat.³⁷ Osoba, která žádá o provedení chirurgické změny pohlaví musí ale současně splnit i některé další podmínky pro

³⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 29

³⁷ Zákon č. 373/2011 Sb., *zákon o specifických zdravotních službách*, v posledním znění, § 21 odst. 3

provedení chirurgického zákroku. Musí jí být jednoznačně stanovena porucha sexuální identifikace, musí prokázat svou schopnost žít trvale jako osoba opačného pohlaví, a současně nesmí žít ani v manželství, ani v registrovaném partnerství, nebo svazku osob stejného pohlaví ani v cizině³⁸.

Ustanovení v občanském zákoníku funguje jako jistá forma pojistky, pokud by daný transsexuální manžel změnil své pohlaví v cizině anebo v případech, kdy by zánik manželství pro potřeby změny pohlaví byl jen fiktivní.

Ačkoliv se osobě, která podstoupí chirurgickou změnu pohlaví, vzhledem k rovnosti obou pohlaví, nijak nezmění její práva a povinnosti v osobní nebo majetkové sféře, není principiálně možné, aby nadále setrvala v manželství s osobou stejného pohlaví,³⁹ a to i v situaci, že by tento svazek i nadále plnil hlavní účely manželství, kterým je řádná výchova dětí nebo vzájemná podpora a pomoc. Institut manželství je totiž našim právním řádem vyhrazen výhradně svazku muže a ženy.

Občanský zákoník stanoví, že dojde-li k zániku manželství následkem změny pohlaví, má to stejné právní důsledky, jako zánik manželství v důsledku rozvodu manželství. Výslovně proto v ustanovení § 29 odst. 2) uvádí, že o právech a povinnostech muže a ženy, jejichž manželství zaniklo v důsledku změny pohlaví, ke společnému dítěti a o majetkových právech a povinnostech v době po zániku manželství, platí obdobně ustanovení o povinnostech a právech rozvedených manželů ke společnému dítěti a jejich majetkových povinnostech a právech v době po rozvodu. Soud rozhodne, a to i bez návrhu, jak bude každý z rodičů napříště o společné dítě pečovat.⁴⁰

³⁸ Zákon č. 373/2011 Sb., *zákon o specifických zdravotních službách*, v posledním znění, § 21 odst. 2

³⁹ NOZ § 655: Manželství je trvalý svazek muže a ženy“

⁴⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 29

3.4. Manželství ukončené prohlášením manželství za neplatné

Zánik manželství prohlášením manželství za neplatné není zánikem manželství v pravém slova smyslu, ačkoli manželství vzniklo. Manželství bylo v takovém případě rozhodnutím soudu zrušeno od samého počátku (ex tunc).

3.5. Manželství ukončené rozvodem

Rozvod manželství je společně se změnou pohlaví jedním ze dvou způsobů zániku manželství za života obou manželů. Současná úprava rozvodu manželství je obsažena v ustanovení §§ 755 až 770 občanského zákoníku.

Mnoha manželům, kteří setrvávají v nevyhovujícím manželství, může rozvod přinést úlevu a potřebný klid i pro péči o jejich děti. Na druhou stranu rozvod představuje významnou psychickou, ale i materiální zátěž pro oba manžele i pro jejich děti, a zpravidla ovlivní i širší rodinu a okruh rodinných přátel.

K rozvodu manželství dochází pravomocným rozhodnutím soudu o tom, že manželství účastníků se rozvádí. Rozhodnutím soudu zaniká statusový poměr mezi původními manžely a zároveň vzniká každému z exmanželů právo na uzavření nového sňatku. Zákon předpokládá dva způsoby rozvodu manželství, a to jednak způsob takzvaně sporný, a jednak způsob takzvaně nesporný. V současné právní praxi soud běžně neuvádí ve výrokové části rozsudku prohlášení o vině. Návrh na rozvod manželství mohou podat oba manželé, společně i nezávisle jeden na druhém.

Rozvod manželství sporným způsobem není nijak omezován co do nepřekonatelných překážek, ani minimální doby, po kterou musí manželství trvat. To je důležité pro udržení možnosti svobodné volby každého člověka, jedinou podmínkou proto stále zůstává kvalifikovaný rozvrat.⁴¹ Kvalifikovaným rozvratem je stav, kdy je soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno, a

⁴¹ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer 2016. s. 43

nelze očekávat, jeho obnovení.⁴² Kvalifikovanost rozvratu tedy spočívá zejména v intenzitě a délce trvání tohoto rozvratu. Pokud se spolu manželé jednou pohádají a poté spolu týden nemluví, nejedná se o kvalifikovaný rozvrat.⁴³

Při rozvodu manželství sporným způsobem soud příčinu rozvratu zjišťuje pokaždé. Při tomto zjišťování je soud povinen zjišťovat opravdové důvody rozvratu a nesmí mu stačit jen obligatorní souhlas manželů, že k rozvratu došlo.

Zároveň platí, že důvody rozvratu jsou pro každé manželství individuální a to, co v jednom manželství vede jen k běžným hádkám, může být v jiném manželství bráno jako důvod k rozvratu jinak šťastného manželství.

V ustanovení § 755, odst. 3) občanského zákoníku je dále stanoveno, že pokud je v manželství nezletilé dítě, které ještě není plně svéprávné, musí soud ještě před rozvodem manželství pravomocně rozhodnout o úpravě poměrů nezletilého dítěte po rozvodu manželství rodičů.⁴⁴ Soud zpravidla rozhoduje o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu „do rozvodu manželství i po rozvodu manželství“ rodičů. Ústavní soud se ve svém nálezu I. ÚS 36/16 #1, ze dne 21.03.2017⁴⁵ zabýval i otázkou, zda taková podmínka není diskriminační a ve svém ustanovení dospěl k závěru, že *„Ustanovení, která podmiňují rozvod manželství předchozím rozhodnutím o poměrech dítěte v době po rozvodu, není ve vztahu k nezletilým dětem sezdaných rodičů diskriminační a nepředstavuje ani nepřípustný státní zásah do rodinného života.“* Zákonodárce tak předchází situaci, která by mohla nastat, pokud by manželství rodičů bylo rozvedeno, ale děti by neměly žádnou právní ani faktickou jistotu a spor o ně by se mohl v extrémních případech prodloužit až do jejich plnoletosti. Tímto ustanovením je tak především chráněno

⁴² Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 755

⁴³ PLECITÝ, Vladimír, Michal SKŘEJPEK, Josef SALAČ, Alexander ŠÍMA. *Základy rodinného práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2009. s. 40

⁴⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 755 Odst. 3

⁴⁵ Nález Ústavního Soudu ČR, č.j. I. ÚS 36/16 #1, ze dne 21. 03. 2017

právo a nejlepší zájem nezletilých dětí na zajištění péče, výchovy a výživy nejen po rozvodu, ale i v jeho průběhu. Manželé, kteří jsou zároveň rodiči nezletilého dítěte, se mohou dohodnout na úpravě jeho poměrů, a tuto rodičovskou dohodu potom předkládají soudu ke schválení.⁴⁶ Soud v takovém případě provádí dokazování, zda rodičovská dohoda odpovídá nejlepšímu zájmu dítěte, a pokud je tomu tak, tak rodičovskou dohodu schválí.

3.6. Tvrdoštní klauzule – dvě překážky rozvodu manželství

Ustanovení Občanského zákoníku reflektuje i situaci, kdy by rozvod manželství mohl poškodit nezletilé dítě, nebo manžela, který se na rozvratu manželství převážně nepodílel, a kterému by rozvodem mohla být způsobena újma.

Hovoříme proto o dvou tvrdoštních klauzulích, které jsou obsaženy v ustanovení § 755 odst. 2) občanského zákoníku. Jsou to vlastně dvě překážky, pro které nejde manželství rozvést, a to i za situace, kdy je prokázán kvalifikovaný rozvrat manželství a jsou současně splněny i další obligatorní podmínky pro rozvod manželství.

Tato situace nebývá obvyklá, většinou návrhů na rozvod manželství soud vyhoví a manželství rozvede. Při splnění podmínek uvedených v § 755, odst. 2) Občanského zákoníku může být po omezenou, nezbytně dlouhou dobu prakticky zabráněno rozvodu manželství. Je to jeden ze způsobů ochrany slabšího manžela, nebo nezletilého dítěte, pro něž by byl dopad rozvodu manželství nepřiměřeně tvrdý.

Podle první tvrdoštní klauzule nelze manželství účastníků rozvést, pokud by to bylo v rozporu se zájmem nezletilého dítěte a tento zájem je dán zvláštními

⁴⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 757 Odst. 1

důvody. Za zvláštní důvody na straně nezletilého dítěte může být považován zejména zdravotní stav dítěte, jeho mentální postižení nebo podobné stavy.⁴⁷

Je-li v soudním řízení prokázáno, že by rozvod byl v rozporu se zájmem nezletilého dítěte a tento zájem dítěte je dán zvláštními důvody, soud návrh na rozvod manželství zamítne. V rámci dokazování soud zjišťuje zájem dítěte na zachování manželství rodičů i dotazem soudu u jmenovaného opatrovníka nezletilého dítěte.⁴⁸

Tato tvrdostní klauzule vznikla spíše jako ochrana majetkových zájmů dítěte. Význam tohoto ustanovení spatřuji v tom, že za situace, kdy by dítě, zatížené rozvodem svých rodičů, ztratilo nárok na zvláštní péči, kterou (životně) potřebuje, nebo by rozvod výrazně zasáhl do bytové situace takového dítěte, tak může soud s pomocí jiných institucí a této tvrdostní klauzule takové dítě alespoň částečně ochránit, případně mu s pomocí jiných institucí sehnat odpovídající péči.

Druhá tvrdostní klauzule je použita k ochraně jednoho z manželů, a sice toho, který splňuje tři stanovené kumulativní podmínky pro aplikaci tvrdostní klauzule. První podmínkou je, že manžel, kterého má klauzule chránit, se na rozpadu manželství převážně nepodílel porušením manželských povinností. Soud míra zavinění obligatorně zajímá a z výpovědi manželů je zpravidla patrná. Větší prostor k úvahám je zde dán formulací „porušení manželských povinností“, kterou nepovažuji za šťastnou, zejména pro její obvyklý zlidovělý výklad.

Druhou podmínkou je naplnění důvodného předpokladu, že by slabšímu manželovi vznikla rozvodem zvláště závažná újma. Za zvláště závažnou újmu se zpravidla považuje například invalidita manžela a jeho závislost na pomoci okolí, nebo závažné psychické problémy na straně slabšího manžela.

⁴⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 757 Odst. 2), písm. a)

⁴⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 465

Třetí kumulativní podmínkou je existence mimořádných okolností, které svědčí ve prospěch zachování manželství. Touto mimořádnou okolností může být například zdravotní stav jednoho nebo obou manželů, nebo jejich vysoký věk. Splnění této třetí podmínky se nicméně nevyžaduje, a k mimořádné okolnosti se nepřihlédne, pokud spolu manželé už alespoň tři roky nežijí. Podle ustálené judikatury se v případě, že spolu manželé již tři roky nežijí, má za to, že jsou na sobě již nezávislí natolik, že by případné problémy byli schopni překonat i bez pomoci druhého manžela.⁴⁹

Občanský zákoník v ustanovení § 758 stanoví, že manželé spolu nežijí, pokud netvoří manželské ani rodinné společenství. Není tedy právně významné, zda spolu například žijí v jednom bytě, nebo domě. Toto ustanovení převzal nový občanský zákoník ze staré právní úpravy, když tím zohledňuje situaci, kdy například z ekonomických důvodů není v možnostech manželů rozestěhovat se a nadále spolu nesdílet společný byt. Podstatné pro posouzení, zda spolu manželé žijí nebo nežijí je skutečnost, že alespoň jeden z manželů manželské společenství obnovit nechce.⁵⁰

3.7. Takzvaný rozvod sporný

V soudním řízení o sporném rozvodu manželství zjišťuje soud obligatorně existenci tzv. kvalifikovaného rozvratu manželství.⁵¹ Mezi podmínky kvalifikovaného rozvratu manželství patří absence společného intimního života manželů po dobu minimálně šesti měsíců, a fakt, že spolu manželé po stejnou dobu nevedou ani rodinný život, čímž je chápáno, že spolu manželé nesdílejí starosti a radosti života, ani spolu netráví volný čas a navzájem o sebe nepečují. Dle ustálené judikatury, například rozhodnutí Okresního soudu v Pardubicích č. j. 15 C 121/2016-67, ze dne 12. května 2017⁵² stačí provedení důkazu –

⁴⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 755

⁵⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 758

⁵¹ Důvodová zpráva k § 756 Občanského zákoníku, str. 186

⁵² Rozsudek Okresního soudu v Pardubicích č. j. 15 C 121/2016-67, ze dne 12. května 2017

účastnického výslechu manželů k tomu, aby soud mohl kvalifikovaně rozhodnout o kvalifikovaném rozvratu manželství. Provedení ostatních navržených důkazů soud odmítl jako nadbytečné, „*neboť i ze samotných výpovědí manželů lze skutkový stav prokázat dostatečně.*“

Pokud soud zjišťuje příčiny rozvratu manželství, neznamena to automaticky, že současně určuje vinu jednoho z manželů na rozpadu manželství, ani vyvozování nějakých následků z toho plynoucích v rámci řízení o rozvodu manželství. Praktický význam zjišťování příčiny rozvratu manželství a konstatování viny jednoho z manželů na takové příčině, se ale může projevit například v řízení o určení výživného rozvedenému manželovi, nebo v následném řízení o vypořádání společného jmění manželů, kdy v rozvodovém řízení zjištěná vina jednoho z manželů na příčině rozvratu manželství může být v konečném důsledku důvodem k takzvané disparitě podílů manželů na vypořádávaném společném jmění manželů. V řízení o rozvodu manželství je ale, s výjimkou uplatňování tvrdostí klauzule, zavinění příčiny rozvratu manželství jednoho nebo druhého manžela, prakticky nevyužitelná.

Příčiny rozvratu manželství spočívají obvykle zejména v porušování práv a povinností, které občanský zákoník zmiňuje v ustanovení § 687 a následujících. Navrhující manžel, který se chce rozvést, musí soudu přednést a dokázat existenci nejen rozvratu, ale i jeho příčiny. Příčiny rozvratu manželství tak nejčastěji spočívají například v dlouhodobých a vážných neshodách manželů, jejichž důvodem obvykle bývá, ohrožení finanční stability rodiny jedním z manželů, nedostatečný vzájemný respekt manželů, nebo nevěra. Důvodem k rozvodu manželství může být i patologická změna v osobnosti manžela, způsobená například závislostmi nebo psychickým onemocněním. Práva a povinnosti manželů stanovená manželům ustanoveními § 687 a následujících občanského zákoníku ale manželům zanikají až nabytím právní moci rozsudku o rozvodu manželství.

Z judikatury:

a) Z rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 26 Cdo 2208/2003, ze dne 20. 01. 2004 ⁵³: „Při zjišťování příčin rozvratu manželství soud zkoumá i to, jak se o rozvrat manželství zasloužil ten který z manželů. Judikatura vychází z principu, že nebyl-li rozvrat manželství způsoben jen jedním z manželů, ale podíleli se na něm oba, tak není možné vyvodit závěr, že hledisko příčin rozvratu prospívá výhradně jen jednomu z manželů. Většinou je rozvod vyústěním několika různých a na sobě závislých příčin, a tudíž ne vždy je soud schopen zjistit skutečnou a největší příčinu rozvratu manželství, musí vycházet spíš z tvrzení stran a dávat tato tvrzení do souvislostí a vytvořit si tak obrázek o celkové situace v manželství. Byl-li hlavní příčinou rozvratu neuvážený přístup k manželství a rodině na straně obou účastníků a zároveň i mimomanželská známost jednoho z nich, je zřejmé, že k rozvratu manželství došlo z důvodů na straně obou manželů.“

b) Z Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 10. 07. 2007, spisová značka I. ÚS 236/07 #1⁵⁴: „Zjištění příčin rozvratu je důležité nejen pro posouzení zavinění jednotlivých manželů a případné použití tvrdostní klauzule, ale i při případném řízení o přiznání výživného pro rozvedeného manžela. V tomto řízení je dle judikatury ústavního soudu použita již dříve zjištěná míra zavinění z již proběhlého řízení před soudem a nové dokazování se v tomto směru neprovádí. „...podle ustálené judikatury je příčina rozvratu manželství, zjištěná rozvodovým soudem, zcela zásadní skutečností při posuzování důvodnosti žaloby na určení výživného rozvedené manželky, aniž by ji bylo možné v jiném řízení revidovat.“

⁵³ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 26 Cdo 2208/2003, ze dne 20.01.2004.

⁵⁴ Usnesení Ústavního soud ČR ze dne 10.07.2007, spisová značka I.ÚS 236/07 #1

3.8. Takzvaný rozvod nesporný

Ve smyslu ustanovení § 756 občanského zákoníku zjišťuje soud existenci rozvratu manželství a jeho příčiny, pokud není stanoveno jinak. Manželé mají možnost se spolu na rozvodu manželství, úpravě poměrů nezletilých dětí i úpravě majetkových poměrů, svého bydlení a případně i výživného po rozvodu manželství, dohodnout.

Judikatura však počítá i se situací, kdy manželé uzavřeli dohodu o majetkovém vypořádání pro účely nesporného rozvodu, ale k nespornému rozvodu manželství tímto způsobem nedošlo, jak je to řešeno i Rozsudkem Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30.10.2019 22, spisová značka Cdo 2529/2019⁵⁵. Potom dohoda o majetkovém nenabývá účinnosti a mezi manžely platí majetkový režim, jako by tato dohoda nebyla vůbec uzavřena.

Při řízení o nesporném rozvodu je prohlášením manželů učiněn nesporným rozvrat manželství a jeho příčiny se nemusejí nikterak dokazovat. Je určen pro manžele, kteří se dokážou dohodnout na všech podstatných okolnostech týkajících se rozvodu a zániku manželství. Je ulehčením nejen pro samotné manžele a jejich společné nezletilé děti, existují-li, ale i pro soud, jelikož oproti standardnímu takzvanému rozvodu spornému probíhá takzvaný rozvod nesporný v rychleji, jednodušeji, emočně šetrněji. Soud v rámci řízení o takzvaném nesporném rozvodu manželství zjišťuje, obvykle důkazem účastnického výsledku obou manželů, zda jsou tvrzení manželů o rozpadu manželství shodná, pravá a pravdivá.⁵⁶ Soud rovněž provede důkaz splnění formálních požadavků na rozvod manželství a následně zpravidla manželství účastníků rozvede.

Takzvaný nesporný (smluvený) rozvod se součástí našeho právního řádu stal tzv. velkou novelou zákona o rodině v roce 1998. Za dobu uplynulých více než dvaceti

⁵⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30.10.2019 22, spisová značka Cdo 2529/2019

⁵⁶ Důvodová zpráva k § 757 Občanského zákoníku, str. 187

let bylo nescetněkrát osvědčeno, že tato možnost v praxi nachází široké uplatnění, přispívá k důstojnému ukončení manželství a současně pomáhá k udržení dobrých vztahů jak mezi manžely, tak mezi širší rodinou a rodinnými přáteli.

Aby soud v rámci řízení o takzvaném nesporném rozvodu manželství nemusel povinně zjišťovat příčiny rozvratu manželství, je zapotřebí naplnění několika kumulativních podmínek.

Za prvé je nezbytné, aby s rozvodem souhlasili oba manželé. Manželé tedy buď podají soudu společný návrh na rozvod manželství, anebo se ten z manželů, který návrh nepodal, připojí k návrhu navrhovatele.⁵⁷ Soud potom provádí důkaz pravdivosti shodného tvrzení manželů o rozvratu manželství a společném záměru dosáhnout rozvodu manželství. Tento důkaz se provádí přímým účastnickým výsledkem obou manželů.

Druhou podmínkou je naplnění délky trvání manželství. Manželství musí podle ustanovení § 757, odstavec 1), písmeno a) Občanského zákoníku trvat v den zahájení řízení o rozvodu manželství minimálně jeden rok. Smyslem tohoto ustanovení je především zabránit ukvapeným rozvodům manželství, ke kterým by mohl konzumní způsob života společnosti inklinovat, nebo zabránit tzv. manželstvím naoko.

Jako třetí podmínka je stanoveno, že manželé spolu již nežijí po dobu delší než šest měsíců. V ustanovení § 758 Občanský zákoník stanoví, že manželé spolu nežijí, netvoří-li manželské či rodinné společenství. Nezáleží na tom, zda spolu manželé například z ekonomických důvodů žijí v jedné domácnosti, důležité je, že minimálně jeden z nich nechce manželské společenství obnovit. Jejich záměr nedsílet spolu manželské společenství je nejdůležitějším aspektem rozvratu

⁵⁷ SVOBODA, Karel. Nové problémy v řízení o rozvod manželství. Bulletin advokacie: číslo 5/2014 str. 31. ISSN 1210-6348,

manželství, podmínka odděleného bydlení nebo jiné nároky na majetkové poměry by příliš limitovaly možnost rozvodu u méně majetných manželů.

Čtvrtou podmínkou pro realizaci takzvaného nesporného rozvodu manželství je dohoda manželů o vypořádání jejich majetkových vztahů pro dobu po rozvodu manželství, jejich bydlení, případně také na výživném jednoho z manželů po rozvodu. Podle ustanovení § 757, odstavce 2) občanského zákoníku musejí být všechny tyto dohody manželů před zahájením řízení o rozvodu manželství učiněny v písemné formě a podpisy manželů musejí být úředně ověřeny. Manželé také mohou zvolit formu sepsání dohod notářským zápisem. Manželé tedy dohodou obligatorně vypořádají společné jmění manželů, praxe ukázala, že je vhodné touto dohodou vypořádat i případná podílová spoluvlastnictví, a další majetkové vztahy. Dohody o bydlení manželů pro dobu po rozvodu manželství se týkají převážně vypořádávání právních titulů bydlení, např. společného nájemní práva k bytu. Dohoda o výživném pro jednoho z manželů není považována za obligatorní podmínku takzvaného nesporného rozvodu, a pokud se manželé na výživném pro jednoho z nich v rámci rozvodu manželství nedohodou, může o výživné požádat v samostatném soudním řízení oprávněný manžel později, kdy jsou pro to splněny podmínky.

Všechny tyto výše uvedené podmínky musejí být splněny před podáním vlastního návrhu na rozvod manželství. Pokud by manželé některou z výše uvedených podmínek nebyli schopni splnit, tak soud musí postupovat podle ustanovení §§ 755 a 756 občanského zákoníku, tedy musí zjišťovat příčiny rozvratu manželství a dochází k takzvanému spornému rozvodu manželství. Ale ani v tomto případě není ještě ztracena možnost projít rozvodem manželství kultivovaně, rychle a šetrně. V rámci takzvaného sporného rozvodu může například dojít k dohodě manželů o příčinách rozvratu manželství, nebo se manželé například vlivem mediace, kterou soud v rámci řízení nařídí, spolu dohodnou a rozvod manželství se tak významně urychlí. To znamená, že v řízení, které soud zahájí dle ustanovení § 757 Občanského zákoníku jako takzvaně sporný rozvod, může být

dále postupováno dle ustanovení § 755 a obráceně.⁵⁸ Obvykle se tak děje zejména vlivem shora zmiňované mediace, kterou manželé podstoupili v rámci řízení o rozvodu manželství takzvaným sporným způsobem. Po proběhlém mediačním sezení – vedeném mediátorem zapsaným v seznamu mediátorů u Ministerstva spravedlnosti ČR – se může ten z manželů, který původně s rozvodem manželství nesouhlasil, k návrhu druhého z manželů připojit. Pokud se manželé spolu dohodnou o příčinách rozvratu manželství, potom soud následně provede jen formální výslech manželů a jejich manželství bez dalších průtahů rozvede, a to i tehdy, pokud není mezi manžely dohoda o majetkovém vypořádání.

Pokud ale mají manželé společné nezletilé dítě, musejí se ještě před tím, než je podán návrh na takzvaně nesporný rozvod manželství, dohodnout na úpravě poměrů nezletilého dítěte, které dosud nenabylo plné svéprávnosti – pro případ takzvaného nesporného, smluveného rozvodu manželství – nebo o úpravě poměrů nezletilého dítěte musí pravomocně rozhodnout soud – pro všechny ostatní případy rozvodu manželství. I zde platí podmínka uvedená v ustanovení § 755 odstavci 3), že soud musí dohodu rodičů o úpravě poměrů nezletilého dítěte, pro dobu před a po rozvodu manželství, schválit ještě před samotným rozvodem. Soud dohodu rodičů schválí, ledaže je zřejmé, že dohodnutý způsob výkonu rodičovské povinnosti není v souladu se zájmy dítěte.⁵⁹

Dle ustálené judikatury jsou tyto dohody rodičů platné pouze v případech, kdy skutečně dojde k rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu manželství, jak to například zmiňuje Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 6. 2001, sp. zn. NS 30 Cdo 257/2001.⁶⁰

⁵⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ, Lenka WESTPHALOVÁ a kol. Občanský zákoník II: Rodinné právo. Praha: C. H. Beck 2014. s. 457

⁵⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 906, Odst. 2

⁶⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 6. 2001, sp. zn. NS 30 Cdo 257/2001

3.9. Procesní úprava řízení o rozvodu manželství

Právní úprava řízení o rozvodu manželství je obsažena jednak v zákoně č. 99/1963 Sb. Občanském soudním řádu, a dále v ustanovení § 383 a následujících Zákona č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních. Řízení o rozvodu manželství je zahájeno na návrh alespoň jednoho z manželů a nemůže být zahájeno jen z úřední povinnosti (ex offi).

Manželé mohou také podat společný návrh na rozvod manželství, případně může návrh na rozvod manželství podat jen jeden z manželů a druhý se k němu může, ale nemusí připojit. I když je řízení o rozvodu manželství řízením sporným, nejsou účastníci řízení označováni jako žalobce a žalovaný, nebo navrhovatel a odpůrce, ale jako manžel a manželka.

Soud při řízení o rozvodu manželství nařídí jednání obligatorně. V praxi ale byly zaznamenány odchylky v případech návrhů podaných soudu v rozmezí let 2020 a 2021, v době, kdy platila takzvaná přísná kovidová opatření a práce soudu byla v jejich důsledku omezena, nařízená jednání byla odročována a nová jednání nebyla nařizována. V této době bylo zaznamenáno i několik případů, kdy bezdětní manželé podali soudu společný návrh na rozvod manželství opatřený úředně ověřenými podpisy navrhovatelů, přiložili notářský zápis o dohodě manželů o majetkovém vypořádání, bydlení a výživném, požádali soud o rozhodnutí bez nařízeného jednání, a soud jejich manželství rozvedl i bez nařízeného jednání, takzvaně distančně. Ačkoli to z odůvodnění předmětného rozsudku přímo nevyplývá, lze usuzovat, že soud v této situaci aplikoval ustanovení § 389 odst. 1) věta druhá zákona č. 292/2013 Sb. O zvláštních řízeních soudních, a upustil od výslechu účastníků, když jeho provedení bylo spojeno s velkými obtížemi.

Pokud tedy soud v souladu s platnou právní úpravou nařídí v rámci řízení o rozvodu manželství jednání, vyslechne v jeho rámci oba účastníky. Pokud není aplikována jedna z tvrdostních klauzulí, tedy neexistuje zvláštní zájem nezletilého dítěte, se kterým by rozvod manželství jeho rodičů mohl být v rozporu, nebo nejsou naplněny kumulativní podmínky pro uplatnění tvrdostní klauzule ve

prospěch slabšího z manželů, pokračuje soud v řízení o rozvodu manželství účastníků.

Místně příslušný k řízení o rozvodu manželství je v první řadě soud, v jehož obvodu mají nebo měli manželé poslední společné bydliště, pokud v jeho obvodu jeden z manželů dosud bydlí.

V rámci řízení může soud provést i jiné důkazy, než ty, které účastníci navrhli, ovšem jen za splnění podmínky, že je toho třeba ke zjištění skutkového stavu a tyto důkazy vyplývají z obsahu spisu, nebo potom je-li toho třeba k zjištění zájmů nezletilých dětí účastníků, pro případ uplatnění první tvrdostní klauzule.

Účast obou manželů při jednání o rozvodu manželství je povinná, a pokud se k němu navrhovatel, nebo jeden z navrhovatelů, může soud řízení zastavit. Projedná věc pouze v případě, že manžel, který není navrhovatelem, nebo z navrhovatelů, který se k řízení dostavil, výslovně prohlásí, že na projednání věci trvá. Nelze tak na řízení pro rozvod manželství uplatnit ustanovení zákona č. 99/1963 Sb., § 153b o takzvaném rozsudku pro zmeškání, zákon o řízeních soudních přichází se speciální procesní úpravou.

Procesní úprava řízení o rozvodu manželství připouští i takzvaný Klid řízení, upravený ustanovením § 392 zákona č. 292/2013 Sb., ke kterému dojde v případě, že klid řízení navrhli oba účastníci shodně, nebo pokud jej navrhl navrhovatel a druhý z manželů se k jednání nedostavil bez předchozí omluvy. Soud potom řízení přeruší, klid řízení trvá minimálně 3 měsíce a soud v řízení pokračuje znovu na návrh.

V rámci řízení o rozvod manželství může soud postupovat také podle ustanovení § 757 Občanského zákoníku, a tím celé řízení velmi zkrátit.

Soud je povinen při jednání vést oba manžele k dohodě, usmíření a odstranění příčin rozvratu manželství. V rámci vedení manželů k dohodě, usmíření a odstranění rozvratu jejich manželství je stále častěji využíváno nařízení prvního setkání účastníků se zapsaným mediátorem, nebo soud manžele alespoň upozorní na možnost mediace. Ani mediace ovšem nemůže zaručit odstranění

příčin rozvratu manželství a zjednat mezi manžely nápravu, která by vedla k udržení nebo obnovení manželského soužití.

O rozvodu manželství tedy soud rozhoduje rozsudkem, kterým stanoví, že manželství účastníků se rozvádí, a současně soud rozhodne i o nákladech řízení. Je obvyklé, že náklady řízení se v těchto causách nepřiznávají ani jedné ze stran, a strany si náklady řízení a právního zastoupení nesou samy.

Rozhodnutí soudu o rozvodu manželství je typickým rozhodnutím konstitutivní povahy, jeho účinky nastávají ex nunc, a manželství zaniká právní mocí rozsudku, kterým se vyhovuje návrhu na rozvod manželství.

Odvolání do rozhodnutí, kterým bylo vyhověno společnému návrhu na rozvod manželství, není přípustné. Podobně není možné ani podat žalobu pro zmatečnost nebo návrh na obnovu řízení.

Podle ustálené judikatury Ústavního soudu nelze proti rozsudku vyhovujícímu společnému návrhu manželů na rozvod manželství připustit ani ústavní stížnost. Ústavní soud ve svém Usnesení ze dne 26. 7. 2002, sp. zn. II. ÚS 465/2002⁶¹ tento právní názor zdůvodňuje tak, že pravomocným rozsudkem, jímž bylo manželství rozvedeno, byl konstituován osobní status fyzické osoby, a ústavní stížnost by tedy byla v rozporu s principem právní jistoty, jedním z atributů právního státu. Tento princip má tedy přednost před principem spravedlivého rozhodování.

4. NÁSLEDKY ZÁNIKU MANŽELSTVÍ PRÁVNÍ A FAKTICKE

Zánik manželství, jako právního vztahu muže a ženy, s sebou nese řadu následků, Některé tyto následky nastávají vždy, jiné se vážou jen k určitým způsobům

⁶¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 7. 2002, sp. zn. II. ÚS 465/2002

ukončení manželství nebo jsou závislé na jiných právně relevantních skutečnostech, jako například narození dítěte nebo úmrtí manžela.

4.1. Status

Mezi hlavní následky zániku manželství, ke kterým dochází vždy, patří změny statusové. Dřívější manžel se zánikem manželství stane osobou svobodnou, rozvedenou nebo ovdovělou a současně mu vzniká možnost, aby nyní uzavřel nové manželství nebo registrované partnerství.

4.2. Příjmení rozvedeného manžela

Při dodržení lhůty šesti měsíců od rozvodu manželství má ve smyslu ustanovení § 759 Občanského zákoníku rozvedený manžel, který po svatbě přijal nové příjmení, nebo používal své původní příjmení a k němu přidával příjmení svého manžela, možnost vrátit se ke svému původnímu příjmení. Rozhodnutí, zda si manžel změni příjmení zpět anebo si nechá nové příjmení, je svobodným rozhodnutím daného manžela a žádná právní úprava neumožňuje jej ke změně příjmení nutit.

Pokud se rozvedený manžel rozhodne pro změnu svého příjmení ve smyslu ustanovení § 759 občanského zákoníku, oznamuje toto své rozhodnutí matričnímu úřadu, který následně prověřuje, zda došlo k zániku manželství a jaká doba od právní moci rozsudku o rozvodu manželství uběhla. Matriční úřad o změně příjmení rozvedeného manžela nevydává žádné rozhodnutí ani změnu nepovoluje, pouze změnu příjmení bere na vědom. Oznámení lze učinit ústně do protokolu nebo písemně u kteréhokoliv matričního úřadu, který o tomto oznámení vydá potvrzení. Pokud byla změna příjmení oznámena matričnímu úřadu v jiném obvodu, než ve kterém bylo uzavřeno manželství, postoupí dotčený matriční úřad toto oznámení místně příslušnému matričnímu úřadu.

Matriční úřad do knihy manželství zapíše informaci o tom, že bývalý manžel oznamuje, že přijímá zpět své dřívější příjmení.

Vrátit se ke svému původnímu příjmení zákon dovoluje jen v případech rozvodu manželství. V případech, kdy došlo k zániku manželství z důvodu smrti jednoho

z manželů nebo v případě prohlášení manžela za mrtvého, nemůže manžel přijmout své původní příjmení. V případě, že bylo manželství prohlášeno za neplatné, je manželovo příjmení změněno na to původní ze zákona automaticky.

4.3. Majetkové povinnosti a práva při zániku manželství

V ustanovení §§ 764 a následujících občanský zákoník upravuje majetková práva a povinnosti při zániku manželství úmrtím nebo prohlášením za mrtvého a v ustanovení § 765 občanský zákoník upravuje majetková práva a povinnosti při zániku manželství rozvodem. Tato zákonná ustanovení se používají obdobně, pokud dojde k zániku manželství v důsledku změny pohlaví jednoho z manželů, nebo při prohlášení manželství za neplatné. Ačkoli bychom se mohli domnívat, že tato zákonná ustanovení obsahují komplexní úpravu vypořádání majetkových poměrů mezi manžely, není tomu tak zcela, a občanský zákoník zvláště upravuje ještě výživné rozvedeného manžela po zániku manželství a bydlení po zániku manželství.

V případě zániku manželství úmrtím jednoho z manželů posuzuje soud majetková práva a povinnosti v rámci řízení o dědictví podle majetkového režimu, který mezi manžely existoval v době úmrtí. Na vypořádání nemá vliv, jestli byl manželský majetkový režim zákonný, smluvený nebo vznikl rozhodnutím soudu. Při posuzování je důležité vzít do úvahy i vůli, kterou po sobě manžel zanechal pro případ smrti. Subsidiárně lze použít i ustanovení § 742, který upravuje pravidla pro vypořádávání Společného Jména Manželů. Pokud by pozůstalý manžel a ostatní dědicové mezi sebou chtěli uzavřít dohodu, tak podle ustanovení § 162, odst. 1) zákona o zvláštních řízeních soudních se nesmějí odchýlit od zákona ani od pokynů zemřelého.

V případech prohlášení manžela za mrtvého se postupuje dle ustanovení § 764, odst. 2) občanského zákoníku a za rozhodný den pro posouzení jeho práv a povinností se bere den, který je v rozhodnutí o prohlášení za mrtvého uveden jako den jeho smrti.

Úprava Společného Jmění Manželů po rozvodu manželství je v občanském zákoníku řešena převážně v ustanovení §§ 736 až 742 a ustanovení § 765 slouží jen jako doplnění této úpravy a upřesňuje používání dohody manželů ke správě majetkových práv a povinností. Pokud manželé nejsou schopni se dohodnout, tak může jeden z manželů podat návrh na vypořádání Společného Jmění Manželů rozhodnutím soudu.

Pokud manželé nevypořádají zaniklé společné jmění manželů ani do tří let od právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství, nebo v této lhůtě jeden z nich nepodá soud návrh na vypořádání Společného Jmění Manželů soudním rozhodnutím, nastává vyvratitelná právní domněnka, že se bývalí manželé vypořádali tak, že

- 1) Hmotné věci movité, náleží tomu bývalému manželi, který je výlučně a jako vlastník využívá pro potřebu svou nebo potřebu své rodiny a rodinné domácnosti.
- 2) Ostatní hmotné věci movité a nemovité jsou v podílovém spoluvlastnictví obou a jejich podíly jsou shodné
- 3) Ostatní majetková práva, pohledávky a dluhy náleží společně oběma a jejich podíly jsou shodné

4.4. Bydlení po zániku manželství

Úprava bydlení manželů po zániku manželství se může lišit jednak podle způsobu zániku manželství a také podle právního titulu, kterým bylo za trvání manželství společné bydlení manželů realizováno.

Pokud měli manželé společné nájemní právo k domu nebo bytu, v němž měli rodinou domácnost, tak se po smrti jednoho z manželů stává druhý z manželů jediným nájemcem příslušného domu nebo bytu.⁶² To platí i pro jiné závazkové

⁶² Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 766

právo, které by svědčilo v jejich prospěch. Nedochozí k přechodu práva z obou manželů jen na jednoho, ale existující právo se jen zúží v počtu oprávněných osob.

Pokud spolu manželé žili v bytě s rodinou domácností, ke kterému byl v nájemním vztahu jen ten z manželů, který zemřel, tak postupem podle ustanovení § 2279 občanského zákoníku přechází nájemní právo na člena nájemcovy domácnosti, který žil s nájemcem ke dni smrti ve společné domácnosti a nemá vlastní byt.⁶³ To znamená, že se nemusí jednat jen o manžela, ale i o jiné členy domácnosti zemřelého, jak například řeší Ústavní soud ve svém Usnesení III. ÚS 3585/20 #1, ze dne 23. 2. 2021⁶⁴. Pokud jde o jinou osobu, než je manžel, partner, rodič, sourozenec, dítě nebo vnuk, musí pronajímatel s přechodem nájmu souhlasit. Nájemní vztah založený tímto způsobem trvá maximálně dva roky ode dne, kdy nájem přešel. To neplatí, pokud je osobě, na kterou nájem přešel v den přechodu nájmu sedmdesát let a více, nebo méně než osmnáct let. Pokud je této osobě méně než osmnáct let, tak nájem končí nejpozději dnem, kdy tato osoba dosáhne věku dvaceti let, pokud se pronajímatel a nájemce nedohodnou jinak⁶⁵.

Právo bydlení pozůstalého manžela zanikne, pokud výhradní právo zemřelého přešlo na třetí osobu. Musí být ale současně splněna podmínka, že po pozůstalém manželovi nelze spravedlivě požadovat, aby obydlí opustil.⁶⁶ Takovým spravedlivým důvodem může být například fakt, že se pozůstalý manžel významně podílel na zvelebení příslušného nájemního bytu, závažný zdravotní stav pozůstalého manžela způsobený nejen úmrtím blízké osoby, nebo požadavek dostatečného množství času potřebného k nalezení nového bydlení.

Na návrh pozůstalého manžela může soud postupovat dle ustanovení § 767, odst. 2) a v situaci, kdy se pozůstalý manžel stará o dítě, které je společné anebo

⁶³ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 2279, Odst. 1

⁶⁴ Usnesení Ústavního soudu ČR III. ÚS 3585/20 #1, ze dne 23. 2. 2021

⁶⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 2279, Odst. 2

⁶⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 767, Odst. 1

nezaopatřené, a ještě nedosáhlo plné svéprávnosti. V takovém případě může soud ve prospěch pozůstalého manžela zřídit právo odpovídající věcnému břemeni bydlení. Takové právo potom trvá do doby, než je dítě schopno se samo živit. Za výkon takového práva je oprávněná osoba povinna platit úplatu odpovídající nájemnému v místě a čase obvyklému.⁶⁷ Takto soud může postupovat i v situacích, kdy má pozůstalý manžel právo bydlet v nemovitosti z jiného důvodu. Například pokud měl zemřelý manžel právo bydlení v určité nemovitosti založené souhlasem jeho vlastníků (rodičů) a pozůstalý manžel má právo bydlet odvozené od tohoto práva.⁶⁸

Otázka bydlení po zániku manželství rozvodem je upravena v ustanovení §§ 768 až 770 občanského zákoníku a analogicky ji lze použít také na situaci zániku manželství změnou pohlaví.

Ustanovení § 768 upravuje situaci, ve které mají oba rozvádějící se manželé stejné nebo společné právo k nemovitosti, v níž mají rodinnou domácnost, a nedošlo k dohodě o tom, který z nich bude v nemovitosti nadále bydlet. Soud v první řadě vede oba manžele k dohodě. Pokud se však nepodaří dosáhnout dohody manželů, rozhodne na návrh jednoho z nich o zrušení dosavadního práva bydlení pro toho manžela, po kterém lze dle okolností spravedlivě žádat, aby obydlí opustil, a současně také rozhodne i o náhradě, na kterou může mít v souvislosti s tím nárok.

Při tomto rozhodování soud uváží, kterému z bývalých manželů bylo svěřeno do péče dítě, které ještě nenabylo plné svéprávnosti, dále také uváží stanovisko pronajímatele, půjčitele nebo jiné osoby v obdobném postavení⁶⁹. Ustálená soudní praxe například rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 1999, sp. zn. NS 26 Cdo 866/98 rozšířila hlediska, ke kterým soud přihlédne⁷⁰. Přihlíží se

⁶⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 767, Odst. 2

⁶⁸ Důvodová zpráva k § 767 Občanského zákoníku

⁶⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 768, Odst. 1

⁷⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 1999, sp. zn. NS 26 Cdo 866/98

zejména k příčinám rozvratu manželství účastníků, k sociálním a majetkovým poměrům, ke zdravotnímu stavu rozvedených manželů, k tomu, jak se který z manželů zasloužil o získání a zvelebení nemovitosti, nebo také zvolí hledisko účelnosti při užívání domu nebo bytu, atd.

Soud může také současně rozhodnout o tom, že bývalý manžel, který se má odstěhovat, má nárok na náhradu za ztrátu práva bydlení, a druhému manželovi stanovit povinnost zajistit mu nové bydlení, případně přiměřeně mu přispívat na jeho nové bydlení. Pokud soud určí bývalému manželovi, který v nemovitosti zůstává, povinnost obstarat odcházejícímu bývalému manželovi nové bydlení, má odcházející bývalý manžel nárok setrvat v bytě, který má opustit, do doby, než mu bude zajištěno nové bydlení. Pokud ale soud nestanovil povinnost zůstávajícímu bývalému manželovi zajistit odcházejícímu bývalému manželovi náhradní bydlení, má odcházející bývalý manžel právo bydlet v domě či bytě nejdéle po dobu jednoho roku a následně má povinnost nemovitost vyklidit.

V ustanovení § 769 řeší Občanský zákoník situaci, kdy právo bydlení bývalých manželů v nemovitosti není stejné síly. Jeden z bývalých manželů má silnější právo bydlení, zatímco právo bydlení druhého z bývalých manželů je závislé a slabší. Jedná se o situace, kdy je jen jeden z bývalých manželů vlastníkem nebo výhradním nájemcem nemovitosti, anebo jsou oba spoluvlastníky s nestejným majetkovým podílem na nemovitosti. Soud opět primárně vede účastníky k dohodě. Pokud dohoda není možná, rozhodne soud na návrh bývalého manžela se silnějším právem o vyklizení bytu či domu bývalým manželem se slabším právem. I v tomto případě může soud použít ustanovení § 767, odst. 2) Občanského zákoníku a zřídit, ve prospěch slabšího z manželů právo odpovídající věcnému břemeni bydlení při splnění podmínek daných zákonem.

Poslední situace je upravena v ustanovení § 770 Občanského zákoníku a nastane, když mají oba bývalí manželé k nemovitosti pouze právo bydlení. Právo bydlení jednoho z bývalých manželů je odvozeno od práva bydlení druhého bývalého manžela. Typicky k takové situaci dochází, například když jeden z bývalých manželů bydlí u svých rodičů, v jejich nemovitosti nebo v bytě, ke

kterému mají rodiče právo bydlení, a druhý z bývalých manželů se k němu po svatbě nastěhoval. Právo bydlení přistěhovavšího se bývalého manžela je tudíž odvozeno od práva rezidentního bývalého manžela. Po rozvodu jejich manželství potom mohou zmínění rodiče rezidentního bývalého manžela žádat vystěhování bývalého manžela s odvozeným právem bydlení.

5. VYŽIVOVACÍ POVINNOST

5.1. Definice výživného

Výživné je povinnost zákonem uložená jednotlivci, aby jinému jednotlivci poskytoval finanční podporu.

5.2. Charakteristika vyživovací povinnosti

Výživné je povinna poskytnou jedna osoba druhé k uspokojení jejich životních potřeb. Vyživovací povinnost vzniká ze zákona a vzniká jen mezi těmi fyzickými osobami, u kterých to zákon přímo stanovuje. Ten, kdo výživné poskytuje, je označován jako povinný a ten, kdo výživné přijímá, je označován jako oprávněný. Právo na výživné jako takové je nepromlčitelné, promlčet se mohou jen jednotlivé splátky výživného.

Výživné se skládá nejen z finančního plnění, ale jeho součástí jsou i hmotná, věcná plnění, jako strava, bydlení a oblečení, nebo zabezpečení duševního rozvoje, jako je kultura, vzdělání nebo osobnostní rozvoj. Právo na výživné má konkrétního povinného i oprávněného, nelze jej tedy převést ani postoupit na jiné osoby.

Výživné se platí v pravidelných splátkách a je splatné vždy na měsíc dopředu, leda, že by se oprávněný a povinný dohodli jinak. Výživné může být, stejně jako každá jiná pohledávka, v případě prodlení s placením splátek, navýšeno o úrok z prodlení. Soudem stanovenou povinnost platit výživné lze přiznat nejdříve ode dne zahájení soudního řízení. Výjimku zákon stanoví v případech výživného pro nezletilé dítě, kdy lze výživné přiznat až tři roky zpětně od zahájení řízení, a v případech výživného pro neprovdanou matku, lze výživné přiznat zpětně až dva roky od data porodu.

Výše výživného pro dítě není pevně stanovena pro celou dobu, kdy je dítěti vypláceno povinným. Ustanovení § 923 občanského zákoníku stanoví, že pokud dojde k významné změně podmínek na straně dítěte, lze jeho výši upravit. Pokud by se povinný a oprávněný nedohodli, rozhodne o změně výše výživného soud, a to i bez návrhu.

5.3. Druhy vyživovací povinnosti

5.3.1. Výživné mezi manželi

Výživné mezi manželi je upraveno ustanovením § 697, odst. 1) občanského zákoníku takto: „*Manželé mají vzájemnou vyživovací povinnost v rozsahu, který oběma zajišťuje zásadně stejnou hmotnou a kulturní úroveň. Vyživovací povinnost mezi manželi předchází vyživovací povinnosti dítěte i rodičů.*“⁷¹ V případě, že některý z manželů neplní svoji povinnost podílet se na chodu společné domácnosti, může druhý manžel podat návrh, aby o výživném pro něj rozhodl soud. Řízení o výživném je osvobozeno od soudního poplatku. Návrh na zahájení soudního řízení by měl pravdivě uvádět, jaká je životní úroveň obou manželů a jaké jsou jejich příjmy a výdaje. Součástí návrhu je i návrh žalobního petitu – tedy požadavek navrhovatele, jak by měl soud ve věci rozhodnout.

Soud následně zkoumá další detaily o manželství účastníků řízení, například zda žijí ve společné domácnosti, pokud mají děti, zda jsou zletilé či nezletilé, jestli bydlí s rodiči. Dále zkoumá zdravotní stav obou manželů, jejich osobní a majetkové poměry a důvod, proč je návrh podáván. Nejčastěji v řízení na pozicích žalobců vystupují manželky vůči výdělečně aktivnějším manželům.

⁷¹ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 697, Odst. 1

5.3.2. Výživné rozvedeného manžela

Účelem výživného pro rozvedeného manžela je finančně zabezpečit výživu slabšího z manželů po zániku manželství, nebo ve speciálním případě také k zajištění v zásadě stejné životní úrovně rozvedených manželů. Právní úpravu nalezneme v Občanském zákoníku, v ustanovení § 760. V praxi ale dochází ke stanovení výživného rozvedenému manželovi poměrně zřídka.

Výživné pro rozvedeného manžela je upraveno ustanovením § 760, odst. 1) občanského zákoníku takto: *„Není-li rozvedený manžel schopen sám se živit a tato jeho neschopnost má svůj původ v manželství nebo v souvislosti s ním, má vůči němu jeho bývalý manžel v přiměřeném rozsahu vyživovací povinnost, lze-li to na něm spravedlivě požadovat, zejména s ohledem na věk nebo zdravotní stav rozvedeného manžela v době rozvodu nebo skončení péče o společné dítě rozvedených manželů“*⁷²

Rozvodem manželství zanikají všechna práva a povinnosti mezi manžely, a to včetně vzájemné vyživovací povinnosti manželů. Předpokládá se, že oba manželé jsou nadále schopni se odpovídajícím způsobem živit a starat se o sebe sami. Pokud to však z objektivních příčin, vycházejících z manželství, není možné, může jeden z bývalých manželů po svém druhém bývalém manželovi požadovat přiměřené výživné, s analogií k obecným ustanovením o výživném.

Základní podmínkou pro vznik nároku rozvedeného manžela na výživné je, aby se rozvedený manžel nebyl schopný sám živit z důvodu, který vznikl v době trvání manželství. Může k tomu dojít například z důvodů vážného onemocnění bývalého manžela, nebo jeho invalidity, ke kterým došlo, nebo byly zapříčiněny v době trvání manželství. Dalším důvodem může například být, že bývalý manžel, kterému byly svěřeny do péče děti vyžadující stálou péči, nemůže z důvodů péče

⁷² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v posledním znění, § 760, Odst. 1

o tyto děti vykonávat plnohodnotné zaměstnání, jak je například uvedeno v Rozsudku Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. 2. 1975, sp. zn. 1 Cz 5/75.⁷³

Druhou podmínkou je, zda je možné výživné po druhém manželovi spravedlivě požadovat. To je s ohledem na jeho zdravotní stav, věk a finanční situaci vždy posuzováno individuálně. Výše výživného pro rozvedeného manžela je nižší, než výše výživného mezi manžely v obdobné situaci a je vždy poskytováno jen v přiměřeném rozsahu, ovšem neomezuje se jen na zajištění nezbytných potřeb.

Soud vede bývalé manžele primárně k dohodě jak o formě, tak o rozsahu výživného pro rozvedeného manžela.

Formou plnění výživného mohou být pravidelné platby, naturální plnění nebo jednorázové odbytné. Pokud je výživné plněno formou odbytného, je jím výživné pro rozvedeného manžela pokryto v celém rozsahu, a rozvedený oprávněný manžel tak ztrácí nárok na další výživné.

Pokud dohoda manželů o výživném pro rozvedeného manžela není možná, rozhodne o výživném k návrhu jednoho z manželů soud⁷⁴. Takové řízení se potom vede jako řízení sporné.

Soud při svém rozhodování o výživném pro rozvedeného manžela přihlédne k délce rozvedeného manželství a také k době, která od rozvodu uplynula. Dále soud zkoumá a zohlední skutečnost, zda si manžel, který výživné žádal, nevzdal možnosti přiměřeného zaměstnání, přestože tomu nebránila žádná závažná překážka, nebo zda si svou výživu mohl zajistit sám řádným hospodařením se svým majetkem. Soud dále zohlední i to, zda a jak se bývalý manžel za trvání

⁷³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. 2. 1975, sp. zn. 1 Cz 5/75

⁷⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 761, Odst. 2

manželství podílel na péči o rodinou domácnost a zda se nedopustil vůči bývalému manželovi nebo jeho osobě blízké trestného činu.⁷⁵

Pokud byla bývalému manželovi, který žádá výživné, rozvodem způsobena závažná újma, rozvod manželství převážně nezpůsobil a s rozvodem manželství nesouhlasil, může tento bývalý manžel žádat o sankční výživné, které může pobírat nejdéle tři roky a jehož výše není podmíněna hlediskem přiměřenosti.

Právo na výživné rozvedenému manželovi zaniká, pokud bývalý manžel uzavře nové manželství, nebo registrované partnerství.

5.3.3. Výživné v případě zániku manželství smrtí manžela

Výživné v případě smrti jednoho z manželů patří ke zvláštním formám vyživovací povinnosti. V případě zániku manželství smrtí jednoho z manželů se použije ustanovení § 1666 odstavec 1) občanského zákoníku: *„Pozůstalý manžel má právo na slušnou výživu z pozůstalosti po dobu šesti týdnů po smrti manžela. Je-li vdova těhotná, má právo na slušnou výživu až do konce šestého týdne po porodu; totéž právo má i matka zůstavitelova dítěte, která nebyla za zůstavitele provdána.“*

Výše zmíněné právo není vázáno na další podmínky a nezáleží na tom, zda pozůstalý manžel je či není dědicem po zemřelém manželovi. Těhotné vdově nebo ženě, která se sice neprovdala, ale v době smrti zůstavitele byla těhotná, a zůstavitel je otcem dítěte, náleží výživné až do konce šestinedělí. Dle ustanovení § 1666 odstavce 2) přichází v úvahu i právo na nutné zaopatření pozůstalého manžela nebo těhotné vdovy. V tomto případě je ale právo vázáno na splnění určitých podmínek (např. sdílená rodinná domácnost, není uzavřené nové manželství s jinou osobou, pozůstalý manžel nedědil...).

⁷⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 760, Odst. 2

5.3.4. Výživné mezi předky a potomky

Ustanovení § 910, odst. 1) občanského zákoníku stanoví, že předci a potomci mají vzájemnou vyživovací povinnost, která je zákonem omezena na příbuzné v řadě přímé, přičemž není důležité, o jakou generaci se jedná. Pokud ovšem může vyživovací povinnost plnit bližší příbuzný, nevzniká vyživovací povinnost vzdálenějšímu příbuznému.⁷⁶ Pokud se nejedná o vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi, předchází vyživovací povinnost předků, vyživovací povinnosti potomků.⁷⁷

5.3.5. Výživné a náklady neprovdané matky

Hlavní podmínkou pro nárok na výživné a úhradu nákladů neprovdané matce je situace, kdy těhotná žena, nebo matka narozeného dítěte zároveň není v manželském svazku s otcem nebo předpokládaným otcem dítěte. Matka nebo budoucí matka může požadovat plnění vyživovací povinnosti od otce nebo předpokládaného otce, jehož otcovství bude určeno soudem, nebo souhlasným prohlášením obou rodičů dítěte. Oproti vyživovací povinnosti mezi osobami příbuznými, kteří mají mezi sebou nezprostředkovaný osobní vztah, je v tomto případě je vztah povinného muže a oprávněné ženy zprostředkovaný společným či údajně společným dítětem. Neprovdaná matka má nárok na úhradu výživného pro svou osobu, stejně jako na podíl na nákladech vzniklých v souvislosti s těhotenstvím a porodem.⁷⁸

5.4. Vymahatelnost výživného

Standardně má být výživné plněno v pravidelných dávkách vždy na měsíc následující, tedy předem. O výši výživného se povinný a oprávněný (respektive osoba, které je oprávněný svěřen do péče) mohou dohodnout, přičemž dohoda rodičů o výživném pro nezletilé dítě podléhá soudnímu schválení. Současně může

⁷⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 910, Odst. 2 a 3

⁷⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 910, Odst. 4

⁷⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 920, Odst. 1

o výši výživného a jeho splatnosti rozhodnout soud svým rozhodnutím.⁷⁹ Na výživné pro nezletilé dítě je také možné aplikovat úrok z prodlení, pokud je povinný opožděný se splácením, a to i pro případná budoucí zpoždění.⁸⁰

Výživné je, stejně jako jakákoliv jiná peněžitá pohledávka, vymahatelné dle zákona. Samotnému vymáhání musí předcházet soudní řízení, exekučním titulem je pak rozhodnutí, které nabylo právní moci a vykonatelnosti. Pokud povinný svou povinnost platit výživné neplní, tak je možné toto výživné po něm vymáhat. Výživné pro děti, a to i zletilé, je předběžně vykonatelné a lze ho vymáhat ještě před nabytím právní moci rozhodnutí. Na vykonatelnost rozhodnutí nemá vliv ani podané odvolání proti předmětnému rozhodnutí. Povinný má stanovenou lhůtu k plnění, která začíná běžet dnem doručení rozhodnutí. Pro zletilé dítě je jediná změna v tom, že předběžně vykonatelné je plnění výživného jen za poslední tři měsíce před vyhlášením rozsudku.

Pokud povinný neplatí výživné, je možné ho soudně vymáhat dle občanského soudního řádu, popřípadě exekučně dle zákona č. 120/2001 Sb., O soudních exekutorech a exekuční činnosti a o změně dalších zákonů (Exekuční řád).

Může se stát, že povinnému klesnou příjmy a v důsledku toho nemá prostředky na plnění výživného v plné výši, ovšem ani tato situace ho neomlouvá k neplacení výživného. Jediné, co může na svou obranu udělat, je podat návrh na předběžné opatření, které by po dobu soudního řízení snížilo výživné, a současně musí k opatrovnickému soudu podat návrh na snížení výživného. Ačkoli tu tato možnost je, tak jí využije jen minimum povinných a soud jí povolí jen ve velmi výjimečných a odůvodněných případech.

⁷⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v posledním znění, § 921, Odst. 1

⁸⁰ Zákon č. 292/2013 Sb., *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, v posledním znění, § 472a

5.4.1. Výkon rozhodnutí soudem

Výkon soudního rozhodnutí zahájí soud na návrh oprávněného, respektive jeho zákonného zástupce. Oprávněný musí soudu předložit exekuční titul, tím je rozhodnutí soudu o stanovení vyživovací povinnosti a jejího rozsahu, které je opatřeno doložkou právní moci a vykonatelnosti.⁸¹

Soud usnesením rozhodne o nařízení výkonu rozhodnutí. K výkonu rozhodnutí nepověřuje exekutora, ale vše provede prostřednictvím vlastních pravomocí a personálních a administrativních možností. Na žádost oprávněného, soud zjišťuje, zda a od koho pobírá povinný mzdu nebo jiný pravidelný příjem, popřípadě u kterého peněžního ústavu má své účty a jaká jsou čísla těchto účtů nebo jiné jedinečné identifikátory.⁸² V případě vymáhání výživného pro nezletilé dítě může soud na žádost oprávněného dítěte, zastoupeného rodičem, kterému bylo dítě svěřeno do péče, v součinnosti s jinými orgány veřejné moci pomoci zjistit i adresu bydliště povinného⁸³.

5.4.2. Exekuční řízení

Vymáhá-li oprávněný svůj nárok na výživné v exekučním řízení prostřednictvím soudního exekutora, podá oprávněný exekutorovi návrh na exekuci společně s exekučním titulem, kterým je v tomto případě obvykle soudní rozhodnutí o stanovení vyživovací povinnosti a jejího rozsahu nebo výjimečně notářský zápisem o dohodě rodičů se svolením vykonatelnosti. V návrhu na exekuci je označen exekutor, kterého oprávněný zvolil k provedení exekuce. Z návrhu musí být patrné, kdo exekuci podává, co podáním sleduje a které věci se týká. Kromě toho, musí splňovat i další obecné náležitosti stanovené zákonem, jako je jméno, příjmení a adresa trvalého pobytu účastníků, uvedení povinnosti, která má být

⁸¹ Zákon č. 99/1963 Sb., *Občanský soudní řád*, v posledním znění, § 472a

⁸² Zákon č. 99/1963 Sb., *Občanský soudní řád*, v posledním znění, § 260, Odst. 1

⁸³ Zákon č. 292/2013 Sb., *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, v posledním znění, § 513

exekucí vymožená a přesné vyčíslení dluhu. Vyčíslení dluhu u částečně placené pohledávky je velmi obtížné a chybné vyčíslení by ve výsledku mohlo vést až k zastavení exekuce a uložení povinnosti k úhradě nákladů exekuce oprávněnému, jako toho, kdo zastavení exekučního řízení zavini. Na základě řádně doručeného návrhu na exekuci požádá nejpozději do 15 dnů exekutor exekuční soud o pověření a nařízení exekuce.⁸⁴ Soud má, jsou-li splněny všechny náležitosti, až 15 dní na vydání pověření.

Nevýhoda exekučního vymáhání je především v tom, že pokud je exekuce zastavena pro nemajetnost povinného, tak všechny účelně vynaložené náklady na vymáhání hradí soudnímu exekutorovi oprávněný⁸⁵ na základě takzvaného příkazu k úhradě nákladů exekuce. Nevymožitelných pohledávek je až 60% všech běžících exekucí.⁸⁶

Výhodu vymáhání pohledávky soudním exekutorem lze spatřovat naopak v míře účinnosti takového řízení. Před ustanovením institutu soudního exekutora zákonem č. 120/2001 Sb. o soudních exekutorech a exekuční činnosti byla pravděpodobnost vymožení pohledávek výkonem soudních rozhodnutí jen 3-5%. Vymahatelnosti výživného pro nezletilé dítě také výrazně přispělo oprávnění soudního exekutora, zavedené novelou exekučního řádu zákonem č. 396/2012 Sb.. Exekutor může na základě této novely nařídit exekuci pozastavením řídičského oprávnění rodiči, který dluží na výživném pro své nezletilé dítě.⁸⁷ Výjimku tvoří jen ti, kteří potřebují ŘP k výkonu svého povolání. K zrušení exekučního příkazu dojde až poté, co povinný splatil dluh na výživném nebo

⁸⁴ Zákon č. 120/2001 Sb., *Exekuční řád*, v posledním znění, § 43a

⁸⁵ Zákon č. 120/2001 Sb., *Exekuční řád*, v posledním znění, § 89

⁸⁶ Rozdíl mezi exekucí a soudním výkonem rozhodnutí [online]. c2012 [cit. 29.01.2022]. Dostupné z: <https://www.ekcr.cz/1/exekutori-radi/838-28-rozdil-mez-exekuci-a-soudnim-vykonem-rozhodnuti?w=>

⁸⁷ Zákon č. 396/2012 Sb. kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., *občanský soudní řád*, v posledním znění, a další související zákony, § 71a)

prokáže-li, že řidičské oprávnění potřebuje k uspokojování základních vyživovacích potřeb svých a osob, které jsou na něm závislé.

5.5. Náhradní výživné

Zákon č. 588/2020 Sb., O náhradním výživném pro nezaopatřené dítě upravuje poskytování náhradního výživného pro nezaopatřené dítě v případě, že fyzická osoba, která má k nezaopatřenému dítěti vyživovací povinnost, tuto svou povinnost neplní. Náhradní výživné je sociální dávkou, kterou oprávněnému vyplácí stát prostřednictvím Úřadu práce. Pro nárok na tuto sociální dávku musí být kumulativně splněno několik podmínek. První podmínkou je, že na výživném je dluh, který už je vymáhán v exekučním řízení nebo pomocí soudního výkonu rozhodnutí, nebo bylo takové řízení v posledních 4 měsících pro nemajetnost povinného zastaveno, druhou podmínkou je, že oprávněný má bydliště na území České republiky a třetí podmínkou je, že oprávněným je nezaopatřené dítě ve smyslu zákona č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře.

Náhradní výživné je vypočítáváno jako rozdíl výše měsíční dávky a skutečného měsíčního plnění od povinného v příslušném měsíci, nejvýše však 3000,- Kč měsíčně. Náhradní výživné se stanovuje na 4 měsíce a je vypočítáváno jako průměr z posledních 4 kalendářních měsíců. Náhradní výživné se vyplácí měsíčně zpětně za uplynulý měsíc. Pokud je náhradní výživné měsíčně nižší než 100 Kč, je vypláceno každé čtyři měsíce. Náhradní výživné může být vypláceno nejdéle po dobu 24 měsíců, které nemusejí následovat po sobě.⁸⁸

6. PŘÍKLADY Z PRAXE – PŘÍBĚHY, KTERÉ SE OPRAVDU STALY

Při sepisování práce jsem téma konzultoval s dvěma praktiky – paní Mgr. M.P., advokátkou a členkou Unie rodinných advokátů (dále jen advokátka), a panem

⁸⁸ Zákon č. 588/2020 Sb., *Zákon o náhradním výživném*, v posledním znění, § 3 a následující

Mgr. J.P., soudním exekutorem (dále jen exekutor), v jehož exekutorském úřadu jsem i nějakou dobu pracoval jako brigádník. Oba mí konzultanti se ve své praxi zabývají otázkami souvisejícími se zánikem manželství a výživným. Při řešení klientských zadání oba tito mí konzultanti spolupracují, proto se také oba stávají v některých případech součástí jednoho klientského příběhu.

Příběh paní J.J.

Paní J.J. se obrátila na advokátku v situaci, kdy po dlouhodobém rozhodování odešla od svého manžela D.J.. Manželství manželů J. trvalo celkem 20 let a narodily se z něj tři děti - Ja.J. dnes třináctiletý, K.J. dnes sedmnáctiletá a Dan.J. dnes již zletilý. V průběhu trvání manželství se paní J.J. pro násilné chování svého manžela opakovaně obracela na podpůrné organizace pro týrané ženy. Manžel nepřipouštěl rozpad rodiny, kategoricky odmítal rozvod manželství, odmítal se s manželkou jakkoli majetkově vyrovnat, trestal ji tím, že ji v důsledku jejího údajného „závadného chování“ vystěhoval ze společného rodinného domu a zamezoval jí kontakt s dětmi.

Ve věci proběhlo řízení o úpravě poměrů k nezletilým dětem, ve kterém byly na základě výpovědi dětí svěřeny děti do péče otce a matce určen styk s dětmi a výživné pro nezletilé děti. Styk matky s dětmi neprobíhal pro četné obstrukce ze strany otce, nezletilá dcera se pokusila o sebevraždu. Díky intenzivní spolupráci právních zástupkyň obou manželů, OSPOD, psychiatra, psychologa a nápomocných neziskových organizací se podařilo uzavřít dohody o majetkovém vyrovnání manželů, a manžel se připojil k návrhu manželky na rozvod manželství. Dcera i nezletilý syn jsou v péči psychiatra, syn odmítá styk s matkou a vyvinul se u něj vůči matce syndrom zavrženého rodiče. Matka hradí výživné nezletilým dětem řádně a včas a pravidelně se dostavuje do bydliště dětí, a otec občas dětem dovolí s matkou krátký kontakt. Matka zvažovala podání návrhu na změnu péče pro otcovo obstrukční chování, ovšem po poradě s psychologkou se rozhodla, zejména z důvodů blížící se zletilosti dcery K. J., jejímu pokusu o sebevraždu a psychického stavu syna Ja. J. zatím řízení neiniciovat.

Příběh pana M.Č.

Pan M.Č. byl asi 15 let ženat s paní P.Č., z manželství se narodila dcera, slečna K.Č., dnes patnáctiletá. Pan M.Č. byl úspěšným podnikatelem, svou prací žil, trávil v ní hodně času, což se projevilo v nadstandardním hmotném zabezpečení rodiny. Paní P.Č. byla ženou v domácnosti, k zabezpečení rodiny přispívala péčí o rodinu. Pracovní nasazení manžela si ale vybralo svou daň a pana M.Č. postihly zdravotní problémy, které ho přiměly radikálně omezit jeho pracovní aktivity, což mělo za následek mnohem menší příjmy manžela, než na které byla rodina zvyklá. Paní P.Č. se nesmířila s poklesem své životní úrovně, došlo k rozpadu manželství. Nezletilá dcera byla svěřena do péče otce a matce – vzhledem k tomu, že byla v době rozhodování soudu nezaměstnaná - byla určena povinnost přispívat na výživu nezletilé měsíčně částkou Kč 2 500,-. Nedlouho po úpravě poměrů nezletilé dcery pravomocným rozhodnutím soudu, a pravomocným rozhodnutím o rozvodu manželství pana M.Č. a paní P.Č. se paní P.Č. znovu provdala za movitého pana K.L. a stala se tak paní P.L.Č.. Slečna K.Č. ukončila základní školní docházku a pro svůj výrazný umělecký talent byla přijata na výběrovou střední školu uměleckého směru. Studium na této škole přináší zvýšené náklady, a proto otec, pan M.Č. požádal nejprve matku o zvýšení výživného pro nezletilou dceru, a když byl odmítnut, podal k soudu návrh na zvýšení výživného pro nezletilou K.Č., který odůvodnil jednak tím, že došlo ke změně majetkových poměrů na straně matky, která se znovu provdala za muže, jehož měsíční příjem je cca 250 000,- Kč, a jednak tím, že se zvýšily náklady nezletilé K.Č., protože zahájila studium na střední škole.

Během řízení před soudem prvního stupně o zvýšení výživného pro nezletilou K.Č. opustil současný manžel matky, pan K.L., svou pracovní pozici v nadnárodní společnosti a stal se příjemcem podpory v nezaměstnanosti. V evidenci úřadu práce zůstal po celou dobu, kdy bylo vedeno řízení o zvýšení výživného pro nezletilou K.Č. jak před soudem prvního stupně, tak před soudem odvolacím. Ačkoli otec nezletilé, pan M.Č. poukazoval na zjevnou účelovost takového jednání, výživné pro nezletilou K.Č. nebylo ani v odvolacím řízení zvýšeno a zůstalo na původní částce Kč 2 500,- měsíčně. Svou roli v rozhodování soudu sehrál i

OSPOD, jehož zástupkyně před soudem prohlásila, že tato výše výživného pro nezletilou je adekvátní. Pan M.Č. ztratil jakoukoli důvěru v soudní systém ČR a dcera se odmítá se svou matkou a jejím druhým manželem vídat.

Příběh paní P.O.

Paní P.O. je neprovdanou matkou 3 dětí, pracuje jako pečovatelka v domově pro seniory. Na advokátku s obrátila v situaci, kdy její dvě starší děti jsou již zletilé, dosud studují a jejich otcové na jejich výživu řádně a včas přispívají. Nejmladší dceru A.S., dnes pětiletou, paní P.O. počala poměrně neplánovaně s panem D.S., se kterým následně žila asi rok jako druh a družka. V průběhu vztahu s panem D.S. paní P.O. zjistila, že pan D.S. nepřispívá na výživu své starší dcery z předchozího vztahu, je uživatelem omamných, návykových látek, předstírá zaměstnání, ale ve skutečnosti řádně nepracuje, a vztah s ním ukončila. Za pomoci advokátky se paní P.O. s panem D.S. dohodla o tom, že nezletilá A.S. bude svěřena do péče matky, otec bude na její výživu přispívat částkou Kč 5 000,- měsíčně a styk otce s nezletilou bude probíhat každý lichý víkend. Soud ke společnému návrhu rodičů tuto jejich dohodu schválil.

Pan D.S. ale rodičovskou dohodu neplnil, výživné pro nezletilou A.S. nehradil a ke styku s ní se nedostavoval a ke styku si ji nepřebíral. Matka proto podala návrh na exekuci dlužného výživného. Exekutor nejprve ve věci vydal exekuční příkaz k provedení exekuce pozastavením řidičského oprávnění povinného. Povinný na tento exekuční příkaz nereagoval a svůj dluh neuhradil. Podle sdělení matky oprávněné, pan D.S. dál řídil motorové vozidlo své další přítelkyně, které užíval, pokud měl příjem z brigád, nechával si jej zasílat na účet přítelkyně a výživné své nezletilé dceři nehradil. Exekutor proto vydal ve věci exekuční příkaz na uspokojení pohledávky prodejem nemovité věci a dlužné výživné pro nezletilou A.S. uspokojil z výtěžku prodeje pozemku, který povinný D.S. vlastnil.

Příběh nezletilého F.S.

Otec nezletilého F.S., pan P.S. se svým návrhem domáhal snížení výživného pro nezletilého, které bylo předchozím rozhodnutím opatrovnického soudu stanoveno

na částku Kč 7 000,- měsíčně. Otec argumentoval tím, že žije v novém vztahu s partnerkou A.R. a její nezletilou dcerou V.H., jejíž otec nehradí výživné řádně a včas, což on musí suplovat. Nyní se mu také narodil další syn L.S., jehož matkou je jeho partnerka A.R., a současně se snížil jeho příjem, který je momentálně ve výši státem stanovené minimální mzdy. Matka nezletilého F.S., paní J.S., předložila v řízení důkazy o tom, že tvrzení otce o snížení jeho příjmu není pravdivé. Bylo prokázáno, že otec pracuje ve stavebnictví jako OSVČ, v průběhu svého současného partnerského vztahu dostavěl rodinný dům, který vybavil zařizovacími předměty nadstandardní kvality, v průběhu posledních 2 let absolvoval se svou partnerkou A.R. 6x zahraniční dovolenou, na které svého syna F.S. s sebou ani jednou nevezl, pořídil sobě a své partnerce 2 rodinná auta a 1 karavan. Všechny tyto informace získala matka z veřejně přístupných informací, které partnerka otce, paní A.R. sdílela na facebookové stránce svého profilu. Matka proto v řízení žádala uplatnění ustanovení § 916 občanského zákoníku a při výpočtu výživného žádala uplatnění domněnky, že průměrný měsíční příjem otce činí pětadvacetinásobek částky životního minima. Soud nařídil rodičům první setkání se zapsaným mediátorem. V průběhu mediace došlo k dohodě rodičů o tom, že výživné pro nezletilého F.S. se zvyšuje z původní částky 7000,- měsíčně na částku Kč 7 500,- měsíčně, z čehož Kč 6000,- bude otec hradit k rukám matky, částku Kč 1 300,- bude nezletilému zasílat na jeho spořicí účet a částku Kč 200,- bude nezletilému zasílat k jeho rukám jako kapesné. Soud tuto dohodu rodičů schválil.

Otec rodičovskou dohodu dodržuje, a zlepšil se i jeho vztah s nezletilým, se kterým nyní tráví více času než v předchozím období, nezletilý s ním a jeho novou rodinou jezdí na společné dovolené. Na tomto zlepšení vztahu mezi nezletilým a jeho otcem mají výrazný podíl mediační setkání, která rodiče v rámci opatrovnického řízení absolvovali.

7. ÚVAHY DE LEGE LATA

Současná právní úprava rodinného práva, které se po velké rekodifikaci soukromého práva v roce 2012 opět stalo součástí občanského zákoníku, je podle mého názoru příliš poplatná přežitým vzorům, ze kterých nový občanský zákoník, zákon 89/2012 Sb., čerpal, a jejichž terminologii mnohdy přebírá, aniž by ji přizpůsobil dnešní, moderní češtině.

Jako příklad archaické a nesrozumitelné terminologie NOZ bych uvedl některou terminologii kterou zákon 89/2012 Sb. nově zavádí například v hlavě III. – dědické právo, kdy do právní úpravy nově vkládá termíny, kterým nezdědka nesprávně porozumí i právníci, což může způsobit zmatek nebo právní nejistotu účastníků. Mám na mysli termíny, jako jsou například *svěřenské nástupnictví*, *osoba obmyšlená*, rozdíl mezi *vykonavatelem závěti* a *správcem pozůstalosti*, rozdíl mezi *zřízením odkazu* a *obtěžením odkazem*, nebo v oblasti závazkového práva nově zřízený institut *výprosy*, případně *pachtu*.

Právní úprava občanského práva se tak novou rekodifikací nezjednodušila tak, aby bylo právo srozumitelné a jasné i laikovi, ale naopak se významně znepřehlednila a zavedla terminologii, které běžný občan neporozumí, a aby se v platné právní úpravě orientoval, musí častěji než dříve vyhledat vzdělaného odborníka, který mu text zákona přeloží. Mnohdy ale i ten má potíže správně danou právní úpravu vyložit.

Budiž ale uvedeno, že oblasti rodinného práva se tato terminologická rekodifikační revoluce víceméně vyhnula, a v části druhé zákona č. 89/2012 Sb. pracuje zákonodárce s poměrně ustálenou a srozumitelnou právní terminologií. I laik pochopí, o kom zákonodárce hovoří, když hovoří o *snoubenci*, o *manželi*, o *svědkovi sňatečného obřadu*, pochopí termín *osvojitel*, *osvojenec*, *otec*, *matka*, *nezletilé dítě*, *společné jmění manželů* nebo *obvyklé vybavení domácnosti*.

Bohužel se však i do úpravy rodinného práva dostaly archaismy, které v kontextu dnešní neuspořádané doby vyvolávají spíš úsměv a shovívavé pokrčení rameny.

Mám na mysli zejména ustanovení § 687, odstavec 2) zákona 89/2012 Sb., kdy v oddíle Povinnosti a práva manželů zákonodárce výslovně uvádí:

§ 687

(2) Manželé si jsou navzájem povinni úctou, jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svou důstojnost, podporovat se, udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti.

K tomu hned v ustanovení § 691 odst. 1) téhož zákona zákonodárce stanoví, že

§ 691

(1) Nemají-li manželé rodinnou domácnost, nese každý z nich náklady své domácnosti; to je nezbavuje povinnosti navzájem si pomáhat a podporovat se.

čímž vzápětí vyvolá otázku, jak asi myslel zákonem manželům stanovenou povinnost žít spolu, když vzápětí připustí, že by spolu manželé vlastně ani žít nemuseli, protože by mohli mít každý svou domácnost.

Otázkou je také, jak vykonatelné jsou povinnosti stanovené manželům ustanovením § 687, odstavec 2). Jak zákon postihne situaci, kdy se manželé, ačkoli jsou k tomu dle zákona výslovně povinni, nebudou mít jeden druhého v úctě, jeden druhému nebude věrný nebo nebude respektovat jeho důstojnost. Jak časté jsou případy, kdy jeden z manželů nepodporuje druhého, rodinné společenství ohrožuje například nevěrami, gamblerstvím, nebo neuváženými investicemi, zdravé rodinné prostředí pro společnou péči o děti není schopen vytvořit a dlouhodobě je nevytváří.

V praxi se zejména rodinní advokáti setkávají s mnoha případy, kdy tyto zákonem stanovené povinnosti jeden nebo žádný z obou manželů neplní, a není zde prostředek, který by jej přinutil jeho ustanovením § 687, odst. 2) zákona č. 89/2012 Sb. dané povinnosti dodržovat. K čemu jsou potom součástí zákona proklamatorní ustanovení, formulovaná jako povinnost, která je vzápětí textem následného ustanovení popřena a je naprosto jasné, že jsou právně nevymahatelná?

Zůstává tedy otázkou, nakolik se tzv. velká rekodifikace soukromého práva z roku 2012 povedla, a nakolik prospělo modernímu občanskému zákoníku přenesení některých institutů nebo zákonných ustanovení ze starších zákoníků spolu s převzetím dnes již archaické a málo srozumitelné právní terminologie.

8. ÚVAHY DE LEGE FERENDA

Současnou společností momentálně silně rezonují aktivity LGBT komunit a hnutí, které se snaží otevřít a diskutovat otázku tzv. manželství pro všechny. Institut registrovaného partnerství, nebo soužití v režimu druh a družka údajně nestačí, žádají takovou zákonnou úpravu, která by umožnila manželství pro jakoukoli dvojici lidí, ať už je jejich pohlaví jakékoli, nebo ať už se cítí být kýmkoli. Mužem, ženou, nebinární osobou, intersexuálem, asexuálem, transsexuálem či kdovíjakýmsexuálem. Spolu s tím se ve společnosti diskutují některé zatím menšinové názory, že pro lidské bytosti neexistují jen dvě tradiční pohlaví, muž nebo žena, ale stoupenci těchto teorií napočítali již asi 96 různých pohlaví, které by podle nich mohly lidské bytosti mít.

„Svět zešíle!“, chce se zvolat člověku vyznávajícímu tradiční hodnoty a tradiční pohled na to, co je a co není normální. Historie nás poučila, že postupující a nadměrná liberalizace společnosti vede zákonitě k zániku liberální kultury, změně společenského řádu a návratu kultury o pár století zpět, tak jak se to například přibližně v roce 476 našeho letopočtu stalo, když pod náparem barbarských kmenů zanikla říše Římská. Přesto se zdá, že současná liberální společnost podlehne společenskému tlaku menšin a zřejmě není daleko doba, kdy manželství pro všechny, ať už se cítí být kýmkoli, pronikne do právního řádu jednotlivých států.

Můj názor na tuto problematiku je ten, že zavedení institutu manželství pro jakoukoli dvojici není v pořádku. Zastávám tradiční názor, který je promítnut i do současné právní úpravy rodinného práva, že manželství je svazkem muže a ženy a jeho hlavním účelem je řádná výchova dětí v tomto svazku počatých, vytváření zdravého prostředí pro výchovu dětí, vzájemná podpora a pomoc rodiny vzniklé

na základě uzavřeného manželství muže a ženy a narození dětí z tohoto svazku počatých.

Všechny ostatní možnosti, které život přináší, je samozřejmě také vhodné podrobit zákonné úpravě, nicméně jakýkoli jiný svazek dvou lidských bytostí by se neměl jmenovat *manželství*. Čeština je jazykem bohatým, může pro zákonný svazek dvou mužů nabídnout například termín *soumužství*, pro svazek dvou žen například termín *souženství*, osoby, které se necítí být ani mužem, ani ženou, mohou dál uzavírat *registrované partnerství*. Termín *manželství* je vyhrazen svazku muže a ženy, a tak si myslím, že by to i mělo zůstat v budoucnosti.

Pokud chce zákonodárce vyhovět tlaku LGBT skupin a hnutí, měl by podle mého názoru změnit oprávnění a povinnosti svázané s již zavedeným institutem registrovaného partnerství, a nově zavést institut soumužství a souženství a naplnit tento institut vhodným rozsahem práv a povinností pro osoby, které by chtěly soumužství nebo souženství uzavřít, nebo následně ukončit.

9. ZÁVĚR

Cílem této práce jsem si stanovil přehledně, laicky srozumitelně a na jednom místě sumarizovat problematiku zániku manželství, otázku výživného a případného čtenáře stručně a přijatelnou formou s touto problematikou seznámit.

Jelikož zadáním mé práce je zánik manželství, usoudil jsem, že aby manželství mohlo zaniknout, musí nejprve vzniknout, a práci jsem rozšířil o kapitolu o vzniku manželství. V rámci této kapitoly jsem se rozepsal o zákonných důsledcích vzniku manželství, jako je například vznik společného jmění manželů, nebo vzájemná vyživovací povinnost mezi manžely.

K zániku manželství dochází více způsoby, proto jsem se o těchto způsobech také zmínil. Součástí práce je tedy kapitola o ukončení manželství úmrtím jednoho z manželů, změnou pohlaví jednoho z manželů, nebo prohlášením manželství za neplatné.

Jedním z důsledků uzavření manželství je vznik vyživovací povinnosti mezi manžely. Pokud dojde k zániku manželství rozvodem, nebo zánikem z důvodů změny pohlaví jednoho z manželů, je potřeba upravit poměry nezletilých dětí z tohoto manželství narozených, čímž se dostáváme k vyživovací povinnosti mezi předky a potomky.

Zvláštní situace, jako je například úmrtí manžela, který po sobě zanechal vdovu nebo těhotnou vdovu, také přináší nárok vdovy na výživné, na určitý druh výživného má právo i neprovdaná matka, která má kromě toho ještě právo na úhradu přiměřených nákladů spojených s těhotenstvím a porodem.

Práci jsem pro osvěžení rozšířil o stručný popis skutečných kauz, které ve své praxi řešila rodinná advokátka, a se kterými jsem se setkal, když jsem pracoval pro exekutorský úřad.

Nakonec jsem v rámci úvah de lege lata podrobil kritice některá ustanovení současně platného občanského zákoníku a v úvahách de lege ferenda jsem nastínil svůj postoj k požadavku LGBT komunit a hnutí k přetřásané otázce manželství pro všechny, ať už jsou, nebo se cítí být kýmkoli. Touto otázkou bych se v budoucnosti rád zabýval v diplomové práci.

10. ZDROJE

10.1. Použité publikace

PLECITÝ, Vladimír. Rukověť rodinného práva. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. Právní učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-529-6.

PLECITÝ, Vladimír. Základy rodinného práva. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-139-7.

DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. Občanské právo hmotné. Praha: Wolters Kluwer, 2013-. ISBN 978-80-7478-937-3.

SVOBODA, Karel. Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-512-2.

MENCNEROVÁ, Kateřina. Rozvod manželství. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-796-5.

JANKOVÁ, Eva. Zákon o náhradním výživném: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2021. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-675-5.

SVOBODA, Karel. Společné jmění manželů a exekuce. V Praze: C.H. Beck, 2021. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-847-4.

SVOBODA, Karel. Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-512-2.

LAVICKÝ, Petr. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2022. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-795-8.

VESELÁ, Renata. Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86432-93-9.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Rodinné právo. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-644-9.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ, Lenka WESTPHALOVÁ a kol. Občanský zákoník II: Rodinné právo. Praha: C. H. Beck 2014. ISBN 978-80-7400-795-8

Sdružení pro Ottův slovník naučný. Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. 16. díl Líh – Media. fotoreprint. Praha: Paseka, 1999

BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Nový občanský zákoník: srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-413-8.

TRETERA, Rajmund Jiří a Zábaj HORÁK. Církevní právo. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-192-2.

10.2. Články

SVOBODA, Karel. Nové problémy v řízení o rozvod manželství. *Bulletin advokacie: stavovský časopis české advokacie 2014*, číslo 5/2014, str. 31. ISSN 1210-6348

10.3. Právní předpisy

Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník.

Zákon č. 120/2001 Sb., Exekuční řád.

Zákon č. 588/2020 Sb., Zákon o náhradním výživném.

Zákon 292/2013 Sb., Zákon o zvláštních řízeních soudních.

Zákon č. 265/1949 Sb., Zákon o právu rodinném.

Zákon č. 94/1963 Sb., Zákon o rodině.

Zákon č. 372/2011 Sb., Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).

Zákon č. 373/2011 Sb., Zákon o specifických zdravotních službách. Zákon č. 301/2000 Sb., Zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.

10.4. Judikatura

Usnesení Ústavního soudu ze dne 25.01.2022, sp. zn. I. ÚS 120/22.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 10.07.2007, sp. zn. I. ÚS 236/07 #1

Usnesení Ústavního soudu České republiky sp. zn. II. ÚS 249/97, ze dne 26. 02. 1997

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 26. 7. 2002, sp. zn. II. ÚS 465/2002

Usnesení Ústavního soudu České republiky sp. zn. II. ÚS 606/04, ze dne 15. 09. 2005

Rozhodnutí německého Spolkového ústavního soudu ze dne 11. 01. 2011, sp. zn. BVerfG, 1 BvR 3295/07.

Rozhodnutí německého Spolkového ústavního soudu ze dne 27.05.2008, sp. zn. BVerfG, 1 BvL 10/05.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.03.2018, sp. zn. 22 Cdo 6109/2017.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.05.2010, sp. zn. 26 Cdo 1890/2008.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2021, sp. zn. 22 Cdo 3428/2020.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 1999, sp. zn. NS 26 Cdo 866/98.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20.01.2004, sp. zn. 26 Cdo 2208/2003.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.07.2005, sp. zn. 22 Cdo 1927/2004.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 06. 2021, sp. zn. 22 Cdo 753/2020.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 2020, sp. zn. 31 Cdo 2008/2020.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.06.2001, sp. zn. 30 Cdo 257/2001.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 14.03.1975, sp. zn. 3 Cz 26/75.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. 2. 1975, sp. zn. 1 Cz 5/75

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2019, sp. zn. 22 Cdo 2529/2019.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2018, sp. zn. 22 Cdo 3457/2018.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2019, sp. zn. 26 Cdo 3975/2017.

10.5. Internetové zdroje

Uzavření manželství podle nové úpravy rodinného práva. Úvodní stránka [online]. c2013 [citováno 11.02.2022]. Dostupné z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/home/infocentrum/media/452-uzavreni-manzelstvi-podle-nove-upravy-rodinneho-prava>.

30. Prameny rodinného práva, jeho postavení v právu soukromém a vztah k právu veřejnému – Ius Wiki. start - Ius Wiki [online]. c2014 [citováno 11.02.2022] Dostupné z: <http://www.ius-wiki.eu/obcanske-pravo/pfuk/obcan-hmota-iv/zkouska/otazka-b-30>.

Blog Neplatnost manželství. Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. c2013 [cit. 12.02.2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/blog/neplatnost-manzelstvi.htm>

Manželství – Wikipedie. [online]. c2013 [cit. 12.02.2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Manželstv%C3%AD#Zdánlivé_a_neplatné_manželstv%C3%AD

Beck-online - beck-online [online]. c2009 [cit. 12.02.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mrqgayv6mjsqaxhazrvhawtgmi>

Století statistiky [online]. c2020 [cit. 28.01.2022]. Dostupné z:
<https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/snatky-a-rozvody>

Manželství [online]. c2012 [cit. 13.02.2022]. Dostupné z:
https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/praf/js12/r_pravo/web/pdf/uzavirani-manzelstvi-prekazky-zdanlive-a-neplatne-manzelstvi.pdf

Důvodová zpráva - Občanský zákoník [online]. [cit. 14.02.2022]. Dostupné z:
<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

Disparita podílů při vypořádání společného jmění | epravo.cz. EPRAVO.CZ –
Váš průvodce právem - Sbírka zákonů, judikatura, právo [online]. c2021
[citováno 12.02.2022]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/disparita-podilu-pri-vyporadani-spolecneho-jmeni-manzela-zakladni-principy-uplatneni-dle-rozhodovaci-praxe-soudu-113300.html>

Neplatné a zdánlivé manželství. Právní poradna • PRÁVNÍ LINKA® [online].
c2015 [citováno 13.02.2022]. Dostupné z: <https://www.pravnilinka.cz/bezplatna-pravni-poradna-zdarma/neplatnost-a-zdanlive-manzelstvi.html>

14 Rodinné právo [online]. c2014 [citováno 11.02.2022] Dostupné z:
<https://www.vesaprv.estranky.cz/clanky/14-rodinne-pravo.html>.

35. Zdánlivé manželství - Ius Wiki. start - Ius Wiki [online]. c2021 [citováno
12.02.2022] Dostupné z: <http://www.ius-wiki.eu/obcanske-pravo/pfuk/obcan-hmota-iv/zkouska/otazka-b-35>

Všeobecný zákoník občanský – Wikipedie. [online]. c2012 [citováno 28.01.2022]
Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Všeobecný_zákon%C3%ADk_občanský

Zákon o rodině (Československo, 1963) – Wikipedie. [online]. c2011 [citováno
29.01.2022] Dostupné z:
[https://cs.wikipedia.org/wiki/Zákon_o_rodině_\(Československo,_1963\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Zákon_o_rodině_(Československo,_1963))

Formální náležitosti sňatečního obřadu a jejich | epravo.cz. EPRAVO.CZ – Váš průvodce právem - Sbíрка zákonů, judikatura, právo [online]. c2021 [citováno 11.02.2022]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/formalni-nalezitosti-snatecniho-obradu-a-jejich-vliv-na-platnost-manzelstvi-113539.html>.

Rodinné právo. [online]. c2015 [citováno 11.02.2022] Dostupné z: <https://www.eupsi.cz/rodinne-pravo.html>

32. Vývoj rodinného a občanského práva 1949-1964 - Ius Wiki. start - Ius Wiki [online]. c2011 [citováno 11.02.2022] Dostupné z: <http://www.ius-wiki.eu/historie/pfuk/cech/zkouska/skupina-b/otazka-32>

Beck-online - beck-online [online]. c2009 [citováno 13.02.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrhfxa4s7hfpxgxztgeyq>.

Právo bydlení po zániku manželství | Právní prostor. Právní prostor | Informační web nejen pro právníky [online]. c2018 [citováno 13.02.2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/pravo-bydleni-po-zaniku-manzelstvi>.

Babišova vláda podpořila návrh na manželství pro homosexuály | Právní prostor. Právní prostor | Informační web nejen pro právníky [online]. c2018 [citováno 13.02.2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/aktuality/aktuality/babisova-vlada-podporila-navrh-na-manzelstvi-pro-homosexualy>.

Beck-online - beck-online [online]. c2009 [cit. 25.02.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrhfxg4s7geyf6427gmyta#>

PETR, Pavel. Rozluka manželství - zapomenutý institut. In: *Dny práva, sborník příspěvků ze dnů práva*. [online]. 1.edice. Brno: Masarykova univerzita, 2009, [citováno 01.02.2022] ISBN 978-80-210-4990-1 Dostupné z:

https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/prispevky/sblizovani/Petr_Pavel__1334_.pdf

Transsexualita v českém právním řádu v kontrastu cizích moderních úprav | Právní prostor. Právní prostor | Informační web nejen pro právníky [online]. c2014 [citováno 15.02.2022]. Dostupné z:

<https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/transsexualita-v-ceskem-pravnim-radu-v-kontrastu-cizich-modernich-uprav>.

Beck-online - beck-online [online]. c2009 [cit. 14.02.2022]. Dostupné z:

<https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mrqgayv6mjsqaxhazrvhawtgmi>

Rozdíl mezi exekucí a soudním výkonem rozhodnutí [online]. c2012 [cit. 29.01.2022]. Dostupné z: <https://www.ekcr.cz/1/exekutori-radi/838-28-rozdil-mezi-exekuci-a-soudnim-vykonem-rozhodnuti?w=>

Transsexualita přibývá – samotná přeměna pohlaví je ale dlouhodobý a náročný proces - Fakultní nemocnice Brno. Fakultní nemocnice Brno [online]. [cit. 14.02.2022]. Dostupné z: <https://www.fnbrno.cz/transsexualita-pribyva-samotna-premena-pohlavi-je-ale-dlouhodoby-a-narocny-proces/t6697>

Prohlášení za mrtvého – Wikipedie. [online]. c2011 [citováno 13.02.2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Prohlášen%C3%AD_za_mrtvého

28. Vznik a zánik manželství v rakouském právu 19. století - Ius Wiki. start - Ius Wiki [online]. c2011 [citováno 13.02.2022]. Dostupné z: <http://www.ius-wiki.eu/historie/pfuk/cech/zkouska/skupina-a/otazka-28>

Neplatnost a zdánlivost manželství | Maur Legal s.r.o.. [online]. [citováno 13.02.2022] Dostupné z: <https://www.maurlegal.cz/cs/poradna/prakticke-rady-a-zkusenosti/neplatnost-a-zdanlivost-manzelstvi/a-144/>

Stejnopohlavní manželství | Právní prostor. Právní prostor | Informační web nejen pro právníky [online]. c2021 [citováno 29.01.2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/stejnopohlavni-manzelstvi>.

Portál evropské e-Justice - Rozvod a rozluka. European e-Justice Portal [online]. c2020 [citováno 31.01.2022]. Dostupné z: [https://e-justice.europa.eu/45/CS/divorce and legal separation?CZECH REPUBLIC&member=1#toHeader7](https://e-justice.europa.eu/45/CS/divorce_and_legal_separation?CZECH_REPUBLIC&member=1#toHeader7)

Sňatky a rozvody ČSÚ [online]. c2020 [citováno 28.01.2022]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&ds=ds203&skupId=546&katalog=30845&pvo=DEM05&str=v94>

Obrat v rozvodech ČSÚ [online]. c2020 [citováno 28.01.2022]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/0b00225862>

K některým aspektům mající vliv na určení výše v | epravo.cz. EPRAVO.CZ – Váš průvodce právem - Sbírka zákonů, judikatura, právo [online]. c2017 [citováno 29.01.2022]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-nekterym-aspektum-majici-vliv-na-urceni-vyse-vyzivneho-pro-nezletile-ci-zletile-dite-105476.html>.

BARTOŠOVÁ, Michaela. Principy rodinného práva. [online] Brno, 2007. [citováno 30.01.2022] Dostupné z: https://is.muni.cz/th/q8ukb/Diplomova_prace.pdf Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta právnická, Katedra občanského práva.

KOROLOVÁ, Nicole. Vznik a zánik manželství. [online] Plzeň, 2016. [citováno 30.01.2022] Dostupné z: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/23968/1/R11M0153P.pdf> Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta právnická, Katedra občanského práva. JUDr. Kristýna Spurná

POPILKOVÁ, Miroslava. Občanský rozvod a církevní nulita manželství [online] České Budějovice, 2008. [citováno 30.01.2022] Dostupné z: https://theses.cz/id/0llhvd/downloadPraceContent_adipldno_10707 Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Fakulta teologická, Katedra církevního a civilního práva. JUDr. Stanislav Příbyl, Ph.D., JCD

Bc. BENEŠOVÁ, Dana. Zánik manželství. [online] Praha 2018. [citováno 30.01.2022] Dostupné z:
https://is.vsci.cz/th/m81no/Diplomova_prace_Benesova_.pdf Diplomová práce. Vysoká škola CEVRO Institut, Katedra soukromého práva. JUDr. Sedláček Miroslav Ph.D., LL.M.

MÍČOVÁ, Denisa. Vznik a zánik manželství. [online] Praha 2017. [citováno 30.01.2022] Dostupné z:
https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/92653/DPTX_2016_1_112_20_0_380272_0_185151.pdf?sequence=1&isAllowed=y Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta právnická, Katedra občanského práva. Doc. JUDr. Josef Salač, Ph.D.

SCHMIER, Petr. Vznik a zánik manželství. [online] Praha 2015. [citováno 30.01.2022] Dostupné z:
https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/68323/DPTX_2014_1_112_20_0_321986_0_156927.pdf?sequence=1&isAllowed=y Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta právnická, Katedra občanského práva. Doc. JUDr. Josef Salač, Ph.D.

SKALICKÁ, Michaela. Problematika vyživovací povinnosti a práva na výživné v českém právu. [online] Praha 2017. [citováno 30.01.2022] Dostupné z:
<https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/95030/120287622.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta právnická, Katedra občanského práva. Doc. JUDr. Michaela Hendrychová, CSc.

TOMANCOVÁ, Jaroslava. Rodinné právo. [online] Brno, 2007. [citováno 08.02.2022] Dostupné z:
https://is.muni.cz/el/ped/jaro2007/Mod003/um/rodinne_pravo_pro_vych_poradce_.pdf Školní materiály. Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Specializační studium výchovného poradenství.